

ΜΕΘΟΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

ὑπό τῶν Καθηγητῶν κ. κ. Ν. S. BUCHANAN καὶ Η. S. ELLIS

Ἀπόδοσις εἰς τὰ ἑλληνικά ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ παρούσα ἐργασία ἐπιχειρεῖ γενικὴν ἀνάlysιν τοῦ προβλήματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν. Ὡς οἰκονομολόγοι, φυσικά, ἀπεδώσαμεν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν πλευρὰν τοῦ προβλήματος, τῆς ἀναπτύξεως, ἀν καὶ εἰς ἅς περιπτώσεις ἡ οἰκονομικὴ ἀνάlysιν ἐκρίθη ἀνεπαρκῆς, κατεφύγαμεν καὶ εἰς τὴν δοθῆσαν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἐν τούτοις, βασικά θέματα τῆς οἰκονομικῆς, ὡς ἡ δημιουργία κεφαλαίου καὶ ἀποταμιεύσεων, ἡ νομισματικὴ πολιτικὴ, προβλήματα ἰσοζυγίου πληρωμῶν, εἰσοδήματος, πληθυσμοῦ καὶ χρησιμοποίησεως σπανιζόντων οἰκονομικῶν πόρων, ἔχουν κεντρικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀνάlysιν προβλημάτων ἀναπτύξεως ὑποανεπτυγμένων χωρῶν. Ἡ μελέτη αὕτη εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ τῆς γενικῆς, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς οἰκονομικὴ καὶ δὲν ἀσχολεῖται μὲ συγκεκριμένην γεωγραφικὴν περιοχὴν, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τὰ προβλήματα ἕκαστα τὰ ὅποια φαίνεται νὰ εἶναι κοινά, κατὰ διαφορετικὸν βαθμὸν, ὄλων τῶν οὕτω καλουμένων χωρῶν.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ θέματα τῆς μελέτης αὐτῆς δὲν ἔχουν ἀπλῶς ἀκαδημαϊκὸν ἐνδιαφέρον. Εἴτε τὸ θέλομεν, εἴτε ὄχι, εἴτε μᾶς ἐνοχλεῖ ὁ τίτλος τῆς «ὑποαναπτύκτου» χώρας, εἴτε ὄχι, ἡ οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκεται εἰς τοιαύτην φάσιν ἐξελιξεως, ὥστε ἄνευ δισταγμοῦ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν — ἄλλωστε τοῦτο θὰ γίνῃ κατάδηλον ἀπὸ τὴν ἀνάlysιν ποῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ — ὅτι τὰ θέματα, ὁ χειρισμὸς τῶν καὶ αἱ προτεινόμεναι λύσεις τὴν ἀφοροῦν καταπληκτικῶς.

I. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ὙΠΟΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Γενικῶς δύνανται νὰ λεχθῇ ὅτι «ὑποανεπτυγμένα» περιοχαὶ εἶναι ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρική, ἡ Μέση καὶ Ἑγγύς Ἀνατολή, ἡ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη, ἡ Κεντρικὴ καὶ ἡ Νότιος Ἀμερικὴ. Ἐνῶ, ἐξ ἑτέρου, εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας περιοχὰς περιλαμβάνομεν τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν Ρωσίαν, τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν, τὴν Ἰαπωνίαν κ.ο.κ. Ἀπλᾶι γενικεύσεις περὶ τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν ἐν τῷ συνόλῳ καθίστανται εὐκόλως παραπλανητικαί, καθ' ὅσον χωραὶ ἢ περιοχαὶ ἀνήκουσαι εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν διαφέρουν ἐν πολλοῖς ὡς πρὸς τὴν θέσιν τὴν ὅποιαν κατέχουν εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν. Ἡ Κολομβία καὶ ἡ Ἑλλάς θεωροῦνται κατὰ κανόνα ὡς

υποανεπτυγμένα χωρά. Ἐν τούτοις, γενίκευσις ἦτις ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐχρειάζετο μεγάλη τροποποίησιν διὰ νὰ ἐφαρμοσθῆ εἰς τὴν Νιγηρίαν ἢ τὴν Αἴγυπτον. Ὅμοιός μὲ τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Τὸ νὰ θέτωμεν εἰς τὴν ἰδίαν κατηγορίαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Πορτογαλίαν ἀπ' ἑνός, μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Δανίαν ἀπ' ἑτέρου εἶναι ἀπὸ τινος πλεονάζει ἀνεπαρκές.

Οἰκονομικῶς υποανεπτυγμένη περιοχή ἢ χώρα θεωρεῖται ἐκεῖνη εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ μέσον ὅρον οἱ κάτοικοί της καταναλίσκουν καὶ ἀπολαμβάνουν ὀλιγῶς πολὺ ὀλιγώτερα ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν ἀνεπτυγμένων περιοχῶν. Αἱ υποανεπτυγμένα χωρά ἀποκαλοῦνται συχνὰ «πτωχαί». Ὁ ὅρος «πτωχός» εἶναι σχετικὸς. Ὁ κάτοικος τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος ἦτο ὀλιγῶς πτωχότερος ἀπὸ τὸν σημερινὸν κάτοικον τῆς Κοπεγχάγης ἢ ἀκόμη τῶν σημερινῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τούτοις δὲν ἦτο πτωχός ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς συγχρόνους του Μακεδόνας ἢ κατοίκους τῆς Γερμανίας.

Συνεπῶς ὁ ὅρος εἶναι σχετικὸς καὶ ἀνεφέρεται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς οἰκονομίας τῶν διαφόρων χωρῶν. Ἐξῆ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν σφαῖραν μία υποανεπτυγμένη χώρα εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη, π. χ. εἰς τὰς τέχνας, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν κ.ο.κ. Ὁ χαρακτηριστικὸς μιᾶς χώρας ὡς υποανεπτυγμένης σημαίνει ἐπίσης ὅτι ἡ παρῶσα τῆς οἰκονομικῆς ἐμφάνισις — ὡς αὕτη ἐκδηλοῦται εἰς τὸ ὕψος τῆς κατὰ κεφαλὴν καταναλώσεως καὶ τῆς ὀλικῆς εὐημερίας — εἶναι δυνατὸν νὰ βελτιωθῆ διὰ μέσων, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ καὶ τῶν ὁποίων ἡ σημασία εἶναι κατανοητή. Ἐὰν αἱ υποανεπτυγμένα χωρά ἐκχρησιμοποιοῦν τοὺς διαθέσιμους πόρους των περισσότερον ἀποτελεσματικὰ καὶ ἂν ἀκόμη προσεπάθουν νὰ ἀυξήσουν τοὺς εἰς τὴν διάθεσιν των πόρους θὰ ἠδύνατο νὰ ἀυξήσουν τὴν μέσῃν κατανάλωσιν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν ὡς καὶ τὴν ὀλικὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων τους. Τὸ ἔργον δὲν εἶναι εὐκόλον. Μολαταῦτα ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταλαμπαδευθῆ εἰς τὰς υποανεπτυγμένας χώρας, οἱ κάτοικοι τῶν υποανεπτυγμένων αὐτῶν χωρῶν θὰ ἐξησφάλιζον ἀσφαλῶς ἀνώτερον βιοτικὸν ἐπίπεδον.

Ἐποανάπτυξις σημαίνει πενιχρὰν οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν καὶ ἐμφάνισιν χαρακτηριζομένην διὰ σχετικῶς χαμηλοῦ «μέσου» ἐπιπέδου καταναλώσεως καὶ ὀλικῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ ἀκόμη δὲ καὶ τὴν δυνατότητα βελτιώσεως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐργαστῶν μέσων καὶ μεθόδων. Οὕτως ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι εὐρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνην ἣ ὁποία σημαίνει ἀπλῶς παρουσίαν υποανεπτυγμένων καὶ υποχρησιμοποιομένων «φυσικῶν» πόρων. Ἡ τελευταία αὕτη σημασία φαίνεται μᾶλλον περιωρισμένη. Ἐνῶ αἱ περισσότεραι υποανεπτυγμένα χωρά ἀναμφιβόλως ἔχουν ἀχρησιμοποίητους φυσικοὺς πόρους ἐπιδεικτικοὺς ἐκμεταλλεύσεως, ἐν τούτοις τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν ὁδὸν οἰκονομικῆς βελτιώσεως. Ἐτι πλέον ἢ ὑπαρξῆς τοιούτων φυσικῶν πόρων δὲν ἀπαρτίζει τὸν ἀναγκαῖον ὅρον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Μεταξὺ τῶν βασικῶν λόγων οἱ ὁποῖοι μᾶς κἀμνον νὰ πιστεῦομεν ὅτι ἡ ὀλικὴ εὐημερία τῶν υποανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι δυνατὸν νὰ βελτιωθῆ εἶναι τὸ ὅτι πρὸ δύο αἰῶνων, ἢ καὶ ἐνωρίτερον εἰς πλείστας περιπτώσεις, ἡ κατανάλωσις καὶ ἡ ὀλικὴ εὐημερία εἰς τὰς ἤδη ἀνεπτυγμένας χώρας ἦτο πολὺ ὀλιγὸν καλυτέρα ἀπ' ὅτι εἶναι σήμερον εἰς τὰς υποανεπτυγμένας χώρας. Ἄν καὶ τοιούτου εἶδους συγκρίσεις δὲν εἶναι ἀσφαλῆς ἐν τούτοις περιγραφαὶ τῆς ζωῆς τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν Εὐρώπην παριστοῦν τοὺς ἀνθρώπους ζῶντας ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας πού ζοῦν οἱ κάτοικοι πλείστων ἐκ τῶν υποανεπτυγμένων χωρῶν. Ἐν τούτοις ἐκεῖναι αἱ κοινωνία μεταγενετέρας ἀνεπτύχθησαν καὶ προώδευσαν ἀρκετά, ὥστε νὰ ἐπιτύχουν ὕψηλὴν ὀλικὴν εὐημερίαν. Μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα ἡ ζωὴ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τοῦ Hobbes ἦτο «πτωχή, ἀθλία, κτηνώδης καὶ σύντομος», ἐν τούτοις αἱ συνθήκαι πού τὴν ἔκαμναν ἔτσι παρεμερίσθησαν ἀπὸ ἄλλες πού δημιουργοῦν διὰ τὸν μέσον ἄνθρωπον μακρύτερον καὶ καλύτερον βίον. Προφανῶς αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ δὲν ἔχουν

μίαν αίτιαν. Ἡ ανάπτυξις τοῦ Δυτικῆς κόσμου ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ὑπῆρξε πολι-
σχιδῆς καὶ πολύμορφος. Ἐν τούτοις ἐξ αὐτῶν προέκυψε ὑψηλότερον βιοτικὸν ἐπίπε-
δον τὸ ὁποῖον ἀξάνει προοδευτικῶς, ὑποσχόμενον μεγαλύτερα ὀφέλη εἰς τὸ μέλλον.

Δυστυχῶς αἱ ὑποανεπτυγμέναι χῶραι τῆς σήμερον δὲν ὑπέστησαν παρομοίους
μετασχηματισμούς. Ἡ μέση ὕλική εὐημερία εἰς τὰς χώρας αὐτάς δὲν ὑπέστη ση-
μαντικὴν θελήωσιν εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Οἱ τρόποι τοῦ σκέπτεσθαι παραμένουν ἀ-
μετάβλητοι. Αἱ κοινωνίαι τῶν χωρῶν αὐτῶν οὔτε δημιουργοῦν μεταβολὴν καὶ πρό-
οδον ἐκ τῶν ἔσω οὔτε δέχονται τὴν ἐκ τῶν ἔξω.

Ἐὰν αἱ ὑποανεπτυγμέναι χῶραι πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν αἱ μεταβολαὶ ποῦ θὰ
προκύψουν δὲν θὰ εἶναι καὶ πολὺ διάφοροι ἀπὸ αὐτάς ποῦ προεκάλεσαν τὴν θελ-
τώωσιν τῆς ὕλικῆς εὐημερίας τοῦ Δυτικῆς κόσμου. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι αἱ ὑπο-
ανεπτυγμέναι χῶραι πρέπει νὰ ἐπαναλάβουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν πρόσφατον οἰκονο-
μικὴν ἱστορίαν τῶν κοινωνιῶν τῆς Δύσεως. Τὸ ἔργον δυνατὸν νὰ εἶναι εὐκολώτε-
ρον καὶ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος βραχυτέρος. Ἄλλ' εἶναι μᾶλλον ἀπίθανον ὅτι αἱ
μεταβολαὶ θὰ εἶναι τελειῶς διαφορετικῆς χαρακτῆρος καὶ ὅτι αἱ προσαρμογαὶ καὶ
αἱ ἀλλοιωσεις τὰς ὁποίας αἱ ἀνεπτυγμέναι χῶραι ὑπέστησαν εἶναι δυνατὸν ἐξ ὀλο-
κλήρου ν' ἀποφευχθοῦν.

Διεθνεῖς συγκρίσεις τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας εἶναι καὶ ἐννοιολογικῶς δύσ-
κολοὶ καὶ συχνὰ στατιστικῶς ἀκατόρθωτοι. Μεταξὺ τῶν λόγων διὰ τὰς δυσκολίας
αὐτάς εἶναι ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητά πολλαὶ ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ ὅλαι αἱ
ὑποανεπτυγμέναι χῶραι δὲν ἔχουν συγκεντρώσει καὶ ἐπεξεργασθῆ τὰ σχετικὰ στα-
τιστικὰ δεδομένα. Ἡ διαδικασία συγκεντρώσεως καὶ ἐπεξεργασίας βασίμων στατι-
στικῶν ἀπαιτεῖ ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ εἶναι πολυδάπανος. Ἐτι πλέον μέ-
χρι πρό τινας ὀλίγα χῶραι κατενόησαν τὴν ἀνάγκη καὶ τῶν πλέον στοι-
χειωδῶν ἐθνικῶν στατιστικῶν.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ ἀναγκαῖα στατιστικὰ δεδομένα εἶναι διαθέσιμα, αἱ
διεθνεῖς συγκρίσεις τῆς ὕλικῆς εὐημερίας συνεπάγονται ἀκανθώδη προβλήματα ἐρ-
μηνείας. Αἱ κοινωνίαι ἔχουν ἰδικούς των πολιτισμούς καὶ ἕκαστος πολιτισμὸς ἔχει
ἰδικόν του σύστημα «ἀξιών». Ἡ διαφορὰ αὐτὴ εἰς τὸ σύστημα «ἀξιών» σημαίνει ὅτι
ὅμοια φυσικὰ δεδομένα ἔχουν διαφορετικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν
εἰς τοὺς διαφόρους πολιτισμούς. Ἐλάχιστοι δεῖκται ὕλικῆς εὐημερίας θὰ ἐτίθεντο
ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κλίμακος ἀξιών εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμούς. Κατὰ συνέπειαν διε-
θνεῖς στατιστικαὶ συγκρίσεις εἶναι δυνατὸν νὰ δώσουν παραπλανητικὰ ἀποτελέσματα.

Ἐνα ἄλλο πρᾶγμα — συνήθως ἀγνοούμενον — εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη εὐη-
μερία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ πλήρη ποσοτικὴν ἔκφρασιν. Ψυχολογικαί, ἀνθρω-
πολογικαὶ καὶ κοινωνιολογικαὶ μελέται φαίνεται νὰ δεικνύουν ὅτι μὴ — ὕλικὰ κί-
νητρα καὶ ἐπιδιώξεις εἶναι βασικὰ εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας ὁμάδας. Ἡ πνευματικὴ
νῆτρα καὶ ἱκανοποίησις δὲν δύναται νὰ ἀγορασθοῦν ὡς ἐμπορεύματα ἐνῶ ἡ σύγ-
χυσις καὶ ἡ πνευματικὴ δυσἀρέσκεια εἶναι συνήθως ἐλεύθερα ἀγαθὰ. Ἐπειδὴ ὁ-
μως τοιούτου εἶδους στοιχεῖα δὲν εἶναι ἐπιδεικτικὰ στατιστικῆς συλλήψεως διὰ τοῦ-
το ἀγνοοῦνται εἰς τὰς διεθνεῖς συγκρίσεις. Ὅθεν διεθνεῖς συγκρίσεις τῆς ἀνθρω-
πίνης εὐημερίας πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται καὶ ἐρμηνεύονται μετὰ πολλῆς προ-
σοχῆς.

Ἐν ὄψει λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν στατιστικῶν δεδο-
μένων, σχετικῶν μὲ τὰς ἀνεπτυγμένας ἢ ὑποανεπτυγμένας χώρας, δυνάμεθα νὰ δια-
κρίνωμεν τὰ στατιστικὰ αὐτὰ δεδομένα εἰς δύο ὁμάδας.

Ἡ πρώτη ὁμάς θὰ περιέχῃ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑποδηλοῦν τὴν ποιότητα καὶ ὕψην
τῆς ζωῆς ὡς «σκοπὸν», «ἐπίτευξιν». Π.χ. μικροτέρα παιδικὴ θνησιμότης ἢ καλύτερα
ὑγεία ὑποτίθεται ὅτι ἀποτελεῖ ἐπιθυμητὸν «σκοπὸν» μᾶλλον, παρὰ «μέσον» πρὸς ἐπι-
τευξιν ἄλλου σκοποῦ. Ἐνῶ ἡ δευτέρα ὁμάς περιέχει ἐκεῖνα τὰ στατιστικὰ δεδομένα

τά ὁποῖα ἀπεικονίζουσι οἰκονομικὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀπόδοσιν. Π. χ. ἡ μικρὰ ἀγροτικὴ παραγωγικότης δὲν εἶναι οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ δύναται μερικῶς νὰ ἐξηγήσῃ διατι ἢ διατροφή τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀνεπαρκῆς καὶ διατι ὄρισμέναι ἀσθένεια, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι πολὺ διαδεδομένοι εἰς ὄρισμένας περιοχάς. Μερικοὶ στατιστικοὶ δεῖκται πιθανὸν νὰ ἀνήκουσι εἰς ἀμφοτέρας τὰς ομάδας. Ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ἀποτελοῦν «σκοποὺς», «ἀποτελέσματα», ἐνῶ ἀπὸ ἄλλης θεωροῦνται ὅτι βοηθοῦν ἀπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσουσι διατι τὸ τεχνικὸν προῖον εἶναι ὅσον εἶναι.

Υπάρχουσι πολλοὶ ὀλίγοι δεῖκται γενικῆς ὑφῆς τῆς ζωῆς ὡς τελικοῦ σκοποῦ εἰς μίαν χώραν ἢ διὰ μίαν ἱστορικὴν περίοδον ἔναντι μιᾶς ἄλλης. Αὐτοὶ εἶναι:

Π ρ ὠ τ ο ν. Ἡ διάρκεια ζωῆς ἣτις εἶναι ἀποτελεσμα μὲγάλῃς ποικιλίας αἰτίων — διατροφῆς, ἀσθeneίας παιδικῆς καὶ μητρικῆς υγείας, ἐπάρκεια ἱατρικῆς περιθάλψεως κλπ. — ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως δείκτην προόδου οἰκονομικῆς εὐημερίας ἰδίως, ἂν ἡ βελτίωσις εἶναι χαρακτηριστικὴ.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν. Ἡ θνησιμότης, ἰδίᾳ ἡ παιδική, εἰς Σουηδίαν ἀνέρχεται εἰς 23,2 ἐπὶ χιλίον γεννήσεων ἐνῶ εἰς τὸ Ἰράν εἰς 500.

Τ ρ ἰ τ ο ν. Γενικὴ υγεία. Ἡ σχισοσομίαις, γεωργικὴ ἀσθένεια ὡς ἡ ἐλονοσία, μαστιζεῖ πλεον τῶν 20 ἕως 30 ἑκατομμυρίων εἰς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολήν. Τοῦτο ἀσφαλῶς σημαίνει εὐημερίαν μὲ ἓνα τεράστιον «πλήν». Καὶ τὸ χειρότερον ὄλων εἶναι ὅτι, μὲ τὰς παρούσας γνώσεις, ἡ ἀσθένεια αὐτὴ καὶ ἄλλες δύνανται νὰ μειωθοῦν καταπληκτικῶς μὲ σχετικὰ μικρὸν κόστος.

Τ έ τ α ρ τ ο ν. «Τροφή, ἐνδυμασία, κατοικία» ἀποτελοῦν ἀπὸ μακροῦ τὴν γνωστὴν φράσιν τὴν δηλωτικὴν τοῦ ἐλαχίστου ὅριου τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Ἐν τούτοις τροφή καὶ κατοικία σημαίνει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν λήψιν θερμίδων καὶ τὴν προστασίαν ἀπὸ τὴν βροχὴν. Στατιστικὴ σύγκρισις τῆς προπολεμικῆς καταναλώσεως καὶ εὐημερίας μεταξὺ 31 κρατῶν θέτει τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τὴν Γαλλικὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν τελευταίαν. Ἐκ τῶν 31 κρατῶν — εἰς ἃ δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ Σκανδιναυικὰ καὶ ἡ Ἑλβετία — μόνον ἕξ — ὁ Καναδάς, ἡ Αὐστραλία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀργεντινὴ — ἔχουσι δείκτην ὕλικῆς εὐημερίας μεγαλύτερον τοῦ ἡμίσεος τοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Π έ μ π τ ο ν. Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, τέλος, εἶναι ἐπίσης ἐνδεικτικὸν τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς ὡς τελικοῦ σκοποῦ. Τοιοῦτου εἶδους δεῖκται συνήθως ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν σύγκρισιν τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν μετ' ἄλλων ἀνεπτυγμένων. Ἐν τούτοις μία εἰδικὴ δυσκολία ποῦ δὲν θὰ πρέπει νὰ παραλειφθῇ νὰ τονισθῇ εἶναι ὅτι μεγάλο μέρος τῆς «παραγωγῆς» καὶ τῆς «καταναλώσεως» λαμβάνει χώραν ἐκτὸς τῆς «ἀγορᾶς». Εἰς τινὰς δὲ ὑποανεπτυγμένας χώρας «εἰσόδημα εἰς εἶδος» καὶ δωρεὰν παροχαὶ εἶναι ἄκρω διαδεδομένα.

Συμπερασματικῶς, ἂν ὑποανεπτυγμένα χωρὰ πρόκειται νὰ διακρίνωται ἀπὸ τὰς ἤδη ἀνεπτυγμένας διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ὄρισμένων δεικτῶν τῆς ζωῆς ὡς τελικοῦ σκοποῦ, ἦτοι νομισματικὸς ἢ μὴ δείκτας οἱ ὁποῖοι ὑποδηλοῦν οἰκονομικὴν ἐμφάνισιν ὕλικῆς εὐημερίας, τότε, μία χώρα δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀναπτύσσεται ἂν οἱ ἐν λόγῳ δεῖκται δεικνύουσι σταθερὰν βελτίωσιν. Ἐν τούτοις μὲ τὸ νὰ εἴπωμεν ὅτι μία χώρα εἶναι ὑποανεπτυγμένη δὲν σημαίνει ὅτι ἔχει ἀφθονίαν μὴ χρησιμοποιουμένων πόρων ἢ ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐκχιομηχανοποιηθῇ. Ἡ ἀνάπτυξις συνίσταται εἰς τὸ νὰ γίνουσι ἐκεῖναι αἱ μεταβολαὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιτύχουσι ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος εἰς μίαν συγκεκριμένην χώραν ἢ περιοχὴν. Τὸ τί ἐννοεῖται διὰ τοῦ ὅρου «παραγωγικοὶ πόροι» ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὴν τεχνικὴν καὶ βιομηχανικὴν γνῶσιν τῶν κατοίκων μιᾶς χώρας. Τὸ οὐράνιον δὲν εἶναι οἰκονομικὸς πόρος, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ Βελγικοῦ Κογκῶ.

Ἀπομένει ἓνα τελευταῖον σημεῖον σχετικῶς μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὄρου «ἀνάπτυξις». Τί συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ δημιουργία ἐπενδύσεων ἢ ἄλλα μέτρα αὐξάνουν τὸ μέσον, κατὰ κεφαλὴν, εἰσόδημα λόγῳ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Θὰ ἀποκαλέσωμεν τοῦτο οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι «ναί» διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ οἰκονομία ἐν χρόνῳ ἦτο ἱκανὴ διὰ τὴν συντήρησιν μεγαλυτέρου πληθυσμοῦ χωρὶς μείωσιν τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου.

ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟῦ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Τὸ ἐπίπεδον τῆς συνολικῆς παραγωγῆς καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ μέσον (κατὰ κεφαλὴν) πραγματικὸν εἰσόδημα, εἰς οἰανδήποτε χώραν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς διαθέσιμους παραγωγικοὺς πόρους, ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον οἱ πόροι οὗτοι χρησιμοποιοῦνται ἀποτελεσματικῶς καὶ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης λαμβάνει χώραν.

Ὡς πρὸς τὸν πρῶτον τῶν ἀνωτέρω τριῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ συνολικοῦ καὶ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος παρατηροῦμεν ὅτι ὡς εἶναι προφανές εἰς ἣν περίπτωσιν οἱ διαθέσιμοι εἰς μίαν οἰκονομίαν πλουτοπαραγωγικοὶ πόροι εἶναι περὶ τὸ ἴσον εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα τὸ τελικὸν προϊόν θὰ εἶναι μεγαλύτερον. Ἄλλοι σφόδτεροι εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα τὸ τελικὸν προϊόν εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας ἀπολά καὶ ἡ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας ἀποτελεῖ βασικὸν πρόβλημα. Καθ' ὅσον ἡ εὐημερία τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς κοινωνίας ἐν τῷ συνόλῳ τῆς θὰ ἠῤῥεανε διὰ τῆς καλυτέρας διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Ἐν τούτοις τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος δὲν ἔχει «ἄμεσον» σημασίαν εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῶν χαμηλῶν εἰσοδημάτων διὰ μέγαλον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἀποτελεσματικῆς χρησιμοποίησεως τῶν διαθέσιμων πόρων ἐξηγεῖ τὸ χαμηλὸν ὄψος τῶν εἰσοδημάτων. Ὁ βασικὸς δὲ λόγος τῆς τοιαύτης ὑποαποαχολήσεως καὶ μὴ ἀποτελεσματικῆς χρησιμοποίησεως τῶν διαθέσιμων οἰκονομικῶν πόρων εἶναι ἡ ἔλλειψις ὀργανωτικῆς — ἐπιχειρηματικῆς ἱκανότητος εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τομείς τῆς ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας ζωῆς.

Ὁ τρίτος παράγων πού συντελεῖ εἰς τὸ χαμηλὸν συνολικὸν καὶ μέσον εἰσόδημα, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπαρκῶν καὶ ἀποτελεσματικῶς χρησιμοποιουμένων οἰκονομικῶν πόρων, εἶναι τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν περιβάλλον. Δι' αὐτοῦ ἐννοοῦμεν τοὺς θεσμούς, τὰς συνηθείας, τὴν ἠθικὴν καὶ γενικώτερον τὸ «σύστημα ἀξιών» τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς μίαν κοινωνίαν καὶ τὸ ὁποῖον ἐνδεχομένως νὰ ἀποτελεῖ ἔμπόδιον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, πού συμβάλλουν εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον.

Ἡ ἀνωτέρω τριαδικὴ τοποθέτησις τῶν αἰτίων πού ἐξηγοῦν διατὶ αἱ ὑποανεπτυγμένας χώραι ἔχουν χαμηλὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα ἔχει ἀναλυτικὴν χρησιμότητα. Ἐν τούτοις δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ χαμηλὴ παραγωγικότης κλπ., ἡ ὁποία ἐξηγεῖ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας εἶναι ἐν μέρει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πενιχρᾶς διαίτης καὶ ὑγείας, χαμηλῶν εἰσοδημάτων, μικρῶν ἀποταμιεύσεων πού προσδίδουν γενικῶς ληθαργικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἡτοι, ἐν συντομίᾳ, δὲν ὑφίσταται ἀπλῶς αἰτιολογικὴ σχέσις μεταξὺ τῶν αἰτίων τοῦ μεγέθους τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος. Τὸ παράδοξον ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὸ ὅτι, τῷ ὄντι, οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων εἶναι ταυτοχρόνως συντελεσταὶ παραγωγῆς καὶ καταναλωταὶ τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος.

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ

Γενικῶς, ἡ παραγωγικότης τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας ἐν συνδυασμῷ μετὰ κε-

φαλαίου και εδάφους εξαρτάται από τον αριθμόν, την επιδεξιότητα, εφύψιν, ενεργητικότητα κ.ο.κ. των φορέων αυτής. Έν τούτοις μεταξύ δύο χωρών ή σύνθεσις του έργαζομένου πληθυσμού έχει κεντρικὴν σημασίαν. Ἐπ' αὐτοῦ παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας: α) Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μικροτέρων ἡλικιῶν, β) ἡ θνησιμότης εἰς τὰς ἡλικίας αὐτὰς εἶναι πολὺ μεγάλη, καὶ γ) αὐτοὶ οἱ ὅποιοι διαφεύγουν τὴν παιδικὴν θνησιμότητα καὶ φθάνουν τὴν παραγωγικὴν περίοδον τῆς ζωῆς των ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των ὀλιγώτερα πραγματικὰ ἔτη.

Ἐν τούτοις καὶ εἰς ἐκείνας τὰς χώρας ὅπου ὁ ἀριθμὸς τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ κατὰ ἡλικίαν διανομὴ καὶ ἡ διάρκειά τῆς παραγωγικῆς περιόδου τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἢ αὐτὴ ὑπάρχει ποιοτικὰ διαφοραὶ μεταξύ τοῦ πληθυσμοῦ διαφόρων κοινωνιῶν, ἰδίᾳ μεταξύ ἀνεπτυγμένων καὶ ὑποανεπτυγμένων χωρῶν. Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχη γενικὸς στατιστικὸς δείκτης τοιούτων ποιοτικῶν συγκρίσεων, ἐν τούτοις σύγκρισις τῆς ὑγιεινῆς καὶ μορφωτικῆς καταστάσεως διαφόρων χωρῶν εἶναι δηλωτικὴ τῶν τοιούτων διαφορῶν. Οὕτω, οἱ θάνατοι ἀπὸ φυματίωσιν ἀνὰ 100.000 πληθυσμοῦ κατὰ τὸ 1939 ἀνήρχοντο: εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας 80, Ἀγγλίαν 62, Ἑλβετίαν 80, Δανίαν 34, Βέλγιον 68, Αὐστρίαν 40, Ἑλλάς 128, Ἰνδία 283. Ποσοστὸν ἀγραμμάτου πληθυσμοῦ (κατὰ τὸ 1930) ἡλικίας ἄνω τῶν 10 ἐτῶν: Ἡνωμένα Πολιτεία κάτω τοῦ 5%, Ἀγγλία κάτω τοῦ 5%, Δανία, Αὐστρία κάτω τοῦ 5%, Βέλγιον κάτω τοῦ 6%, Ἑλλάς 41%, Ἰνδία 91%. Ἀριθμὸς ἰατρῶν ἀνὰ χιλίους κατοίκους: Ἡνωμένα Πολιτεία 1.37, Ἀγγλία 1.13, Ἑλβετία 0.84, Δανία 1.03, Αὐστρία 1.07, Ἑλλάς 0.86, Ἰνδία 0.12. Διδάσκαλοι στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἀνὰ χιλίους κατοίκους: Ἡνωμένα Πολιτεία 4.29, Ἀγγλία 4.11, Ἑλβετία 3.01, Δανία 3.51, Βέλγιον 5.13, Ἑλλάς 2.17, Ἰνδία 1.27.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περὶ ποιοτικῆς κατωτέρας καὶ τῆς κατὰ μονάδα προσφορᾶς ἐργασίας εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας, ἕνας ἄλλος παράγων ὁ ὅποιος ἀπολήγει γενικῶς εἰς μικρὰν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας εἶναι ἡ γεωγραφικὴ, ἐπαγγελματικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀκίνησις ἣτις χαρακτηρίζει τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Κατὰ συνέπειαν ταλέντα δυνατὸν νὰ μένουν ἀχρησιμοποίητα καὶ ἀνικάνοιτες παραμένουν ἀμετακίνητοι εἰς τὰ θέσεις των.

ΠΟΡΟΙ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Αἱ πλείεσται τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν πάσχουν ἀπὸ ἔντονον ὑπερπληθυσμὸν συγκεντρωμένον εἰς περιοχὰς μὲ σχετικῶς ἀνεπαρκῆς καλλιεργήσιμον ἔδαφος καὶ μὲ ὀλίγας πιθανότητας ταχείας τεχνικῆς προόδου ἢ μεγάλων ἐπενδύσεων. Π. χ. εἰς τὰς Ἰνδίας ἡ σχέσις μεταξύ καλλιεργήσιμου εδάφους εἰς ἑκτάρια καὶ ἐργατικοῦ γεωργικοῦ δυναμικοῦ (οὐχὶ εἰς τὸν συνολικὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν) εἶναι 1.04. Εἰς τὴν Ἰνδονησίαν ὁ ἀντίστοιχος ἀριθμὸς εἶναι 0.797, Αἴγυπτον 0.57, Ἰαπωνίαν 0.34, ἐν συγκρίσει μὲ τὸν Καναδᾶν, ὅπου κάθε γεωργικὸς ἐργάτης ἔχει, κατὰ μέσον ὄρον, 28.37 ἑκτάρια πρὸς καλλιέργειαν. Ἐν τούτοις, ἡ χαμηλὴ σχέσις μεταξύ καλλιεργήσιμου εδάφους καὶ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς ἀγροτικὰ ἀπασχολήσεις, δὲν σημαίνει ἀναγκαστικῶς μικρὸν ἐθνικὸν καὶ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα. Ἡ Ἑλβετία (1.22), τὸ Βέλγιον (1.60) καὶ ἡ Ὄλλανδία (1.89) ἀποτελοῦν παραδείγματα περὶ τοῦ ἀντιθέτου. Λόγω τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τοῦ καλλιεργήσιμου εδάφους ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν προβλέπεται αὐξήσις τῶν εἰσοδημάτων διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ διαθέσιμου καλλιεργήσιμου εδάφους εἰς αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκην τούτου. Ἡ αὐξήσις τοῦ εἰσοδήματος θὰ προκύψῃ μᾶλλον ἀπὸ τὴν καλυτέραν χρησιμοποίησιν τῶν ὑπαρχόντων — διαθέσιμων γεωργικῶν πόρων.

παραγωγή θά ἦτο ἐξ ἴσου ὑψηλὴ μὲ τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως, ἡ πραγματικὴ παραγωγή κατ' ἄτομον εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας εἶναι μικροτέρα ἀκριβῶς λόγῳ τῆς περιορισμένης δυνατότητος ὑποκαταστάσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ ἐδάφους ἐκ μέρους τῆς ἐργασίας. Ἐν καὶ αἱ δυνατότητες ὑποκαταστάσεως μεταξὺ τῶν βασικῶν συντελεστῶν παραγωγῆς διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνδὸς συγκεκριμένου προϊόντος ποικίλλουν, ἐν τούτοις εἶναι πάντοτε μικρότεροι τοῦ ἀπείρου. Ἡτοι, γενικῶς, τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως μικροτέρας τοῦ ἀπείρου ὑποκαταστάσεως μεταξὺ τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν ἀνισότητα ὑπάρξεως οἰκονομικῶν πόρων μεταξὺ διαφόρων χωρῶν ἐξηγεῖ ἐπαρκῶς τὸ φαινόμενον τῶν χαμηλῶν εἰσοδημάτων εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας. Εἰς μίαν χώραν ἀφθονοῦ ἐργασίας καὶ σπανίζοντος κεφαλαίου τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἐνσωματώνουν περισσοτέραν σχετικῶς ἐργασίαν εἶναι σχετικῶς εὐθινοτέρα. Ἐνῶ ἐξ ἑτέρου, ἀγαθὰ ἢ παραγωγῆ τῶν ὁποίων χρειάζεται μεγάλην ποσότητα σπανίζοντος κεφαλαίου εἶναι ἀκριβά. Τὸ ἀντίστροφον ἰσχύει εἰς τὰς Η.Π.Α., ἔπου λόγῳ τῆς σχετικῆς ἀφθονίας κεφαλαίου τὰ ψυγεῖα καὶ τὰ αὐτοκίνητα εἶναι εὐθινα, ἐνῶ τὸ ράψιμο ἐνδυμασιῶν, ἢ ἐπισκευὴ ὥρολογίων, τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν κ.ο.κ. κοστίζουν ἀκριβά.

Αἱ δυνατότητες ὑποκαταστάσεως τοῦ ἀκριβοῦς ὑπὸ τοῦ εὐθινοῦ — καὶ τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σχετικὴν σπάνιν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς — περιορίζονται καταπληκτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν. Αἱ χώραι αὗται δὲν δύνανται νὰ προσαρμόσουν πλήρως τὰς καταναλωτικὰς τῶν ἀνάγκας. Κατὰ συνέπειαν ἢ παραγωγῆ, ἢ κατανάλωσις καὶ ἢ ὕληκὴ εὐημερία εἶναι χαμηλότεραι ἀπ' ἑτι, θά ἦσαν ἂν αἱ δυνατότητες ὑποκαταστάσεως μεταξὺ τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς ἦσαν εὐρύτεραι ἢ ἡ ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ δυσαναλογία μεταξὺ τῶν συντελεστῶν ἦτο μικρότερα.

Ποῖται, ὅμως, αἱ εὐρύτεραι συνέπειαι τῆς τοιαύτης περιορισμένης ὑποκαταστάσεως; Ἡ ὑπαρξίς τῆς βασικῆς δυσαναλογίας μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐδάφους ἀφ' ἐνδὸς καὶ ἐργασίας ἀφ' ἑτέρου, εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, δημιουργεῖ τὴν οἰκονομικὴν ἀναγκαιότητα συνεχοῦς ὑποκαταστάσεως κεφαλαίου — ἐδάφους ὑπὸ τῆς ἐργασίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ δυνατότητες ὑποκαταστάσεως εἶναι περιορισμένα τότε κάθε περαιτέρω αὐξήσις τῆς χρησιμοποιουμένης ἐργασίας, μὲ ἀμετάβλητον κεφάλαιον καὶ ἔδαφος, δὲν θά αὐξάνῃ τὴν συνολικὴν παραγωγὴν. Ἡ ὀριακὴ φυσικὴ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας γίνεται ἴση πρὸς τὸ μηδέν. Ἐὰν ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὁ πληθυσμὸς αὐξάνῃ καὶ αὐξάνῃ καὶ ἡ χρησιμοποιουμένη ἐργασία μὲ τὸ ἀμετάβλητον κεφάλαιον καὶ ἔδαφος τότε τὸ συνολικὸν προϊόν βαίνει φθίνον. Τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα βαίνει μειούμενον, διότι περισσότερος πληθυσμὸς θά πρέπει νὰ συντηρηθῇ καὶ ὁ πρόσθετος αὐτὸς πληθυσμὸς δὲν προσφέρει τίποτε εἰς τὴν συνολικὴν παραγωγὴν.

Ὁ βαθμὸς τῆς δυσαναλογίας μεταξὺ τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, φυσικά, προσδιωρίσθη πόσο χαμηλὸν θά εἶναι τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διακρίνομεν δύο κατηγορίας ὑποανεπτυγμένων χωρῶν: α) Αὐτὰς ἔπου ἢ ὀριακὴ φυσικὴ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας εἶναι χαμηλὴ, ἐν τούτοις μεγαλύτερα τοῦ μηδενός, οὕτως ὥστε ἡ μετακίνησις ἐργατικῆς δυνάμεως ἐκ τῶν γεωργικῶν περιοχῶν θά ἠλάττωνε τὸ συνολικὸν προϊόν, καὶ β) αὐτὰς ἔπου ἢ ὀριακὴ φυσικὴ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας ἔφθασε ἤδη εἰς τὸ μηδέν καὶ συνεπῶς σημαντικὴ ποσότης ἐργασίας δύναται νὰ ἀποσυρθῇ ἄνευ μειώσεως τοῦ συνολικοῦ προϊόντος. Ἡ δευτέρα αὕτη κατηγορία εἶναι γνωστὴ ὡς κατηγορία τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν μὲ ὑπερπληθωρισμόν.

Τρεῖς τύποι μεταβολῶν εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσο-

δήματος τῶν υποανεπτυγμένων χωρῶν τῶν χαρακτηριζομένων μὲ βασικὴν δυσαναλογίαν μεταξύ τῶν διαφόρων συντελεστῶν παραγωγῆς.

Π ρ ῶ τ ο ν. Τεχνικαὶ μεταβολαὶ αἰτίνες θὰ καταστήσουν εὐκολωτέραν τὴν υποκατάστασιν τοῦ κεφαλαίου - ἐδάφους ὑπὸ ἐργασίας.

Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν. Ἐνίσχυσις τῆς ζήτησεως τῶν προϊόντων τὰ ὁποῖα ἐνσωματώνουν σχετικῶς μεγάλο ποσοστὸν ἐργασίας. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγχωρίαν ζήτησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν διεθνή.

Τ ρ ί τ ο ν. Διόρθωσις τῆς βασικῆς ἑλλείψεως ἀναλογίας μεταξύ τῶν βασικῶν συντελεστῶν παραγωγῆς διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ διαθέσιμου παγίου κεφαλαίου καὶ ἐδάφους ἐφ' ἑνὸς καὶ διὰ τῆς μειώσεως τῆς προσφορᾶς τῆς ἐργασίας (διὰ μεταναστεύσεως) ἀφ' ἑτέρου.

Γενικῶς ὅμως, ἐν κατακλείδι τοῦ κεφαλαίου τούτου, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἀνάπτωσις καὶ καλυτέρα χρησιμοποίησις τῶν ὑπαρχόντων πόρων εἰς μίαν ὑποανάπτωτον χώραν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ ἂν οἱ κάτοικοι τῆς χώρας αὐτῆς δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον. Ἀπαιτεῖται ἡ ὄθησις δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον. Ἀπαιτεῖται ἡ ὄθησις δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον. Ἀπαιτεῖται ἡ ὄθησις δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον. Ἀπαιτεῖται ἡ ὄθησις δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον.

Ὅμοιως, ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον. Ἀπαιτεῖται ἡ ὄθησις δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον. Ἀπαιτεῖται ἡ ὄθησις δὲν εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ βιοτικὸν τους ἐπίπεδον.

Ἡ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ Ἡ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟῦ

Ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως συνίσταται εἰς τὴν αὕξησιν τῶν διαθέσιμων πόρων τῆς οικονομίας. Ἡ αὕξησις τῶν διαθέσιμων παραγωγικῶν πόρων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ πραγματικοῦ παγίου κεφαλαίου. Ὁ τρόπος καὶ ἡ ἐν χρόνῳ πραγματοποιήσις τῆς δημιουργίας καὶ χρησιμοποίησεως τοῦ παγίου κεφαλαίου ἀποτελεῖ ὄχι μόνον πρόβλημα τῶν ὑποαναπτύσσιμων χωρῶν ἀλλὰ καὶ τῶν καλῶς ἀνεπτυγμένων, ὡς αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἡ σταθερότης τῆς οικονομικῆς προόδου καὶ ἡ διασφάλισις διηγεκοῦς πλήρους ἀπασχολήσεως.

Εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας ὅμως χώρας, αἱ ὁποῖαι εἶναι στάσιμοι, οἱ κεφαλαιοὶ πόροι, ἢ τεχνικῆ κ.ο.κ. δὲν μεταβάλλονται καὶ κατὰ συνέπειαν εἶναι ἀπληροῦν. Ἡ ἐλλείψις αὐτῆς σχηματισμοῦ παγίου κεφαλαίου διὰ παραγωγικῶς σκοποῦς τοποθετεῖ τὸ πρόβλημα τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: α) Πῶς δύναται νὰ γίνη ἡ ἀπαρχὴ σχηματισμοῦ παγίου κεφαλαίου, καὶ β) Πῶς κατανέμεται καὶ χρησιμοποιεῖται τὸ πᾶν κεφάλαιον μεταξύ τῶν διαφόρων πιθανῶν ἀπασχολήσεών του.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Εἰς ὅλας τὰς ἱστορικὰς περιόδους ἔλαβε χώραν συσσώρευσις κεφαλαίου. Περιπτώσεις, καὶ δημόσια κτίρια, ὄδοι, ὄχυρώσεις ὑποδηλοῦν ὅτι ἡ συνολικὴ παραγωγή δὲν κατηγάλλετο. Πλεῖστα κοινωνία εἰς τὸ παρελθὸν καὶ πλεῖστα ὑποανα-

πτυγμένοι χωραί σήμερον συσσωρεύουν πάγια κεφαλαιουχικά αγαθά διά μη παραγωγικούς, μη οικονομικούς σκοπούς.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου «ἐπένδυσις» παρατηροῦμεν ὅτι ἀνάλυσις Κεῦνσιανοῦ τύπου ταξινομεῖ τὴν παραγωγὴν μιᾶς χρονικῆς περιόδου εἰς «κατανάλωσιν» καὶ «ἐπένδυσιν». Εἰς τὰ πλαίσια τῶν προβλημάτων τῆς ὑποαπασχολήσεως καὶ οἰκονομικῆς ὑφέσεως ἔγινε ἐνωρὶς νοητὸν ὅτι ὑπὸ κανονικᾶς συνθήκας πᾶσα μὴ καταναλωτικὴ δαπάνη γενομένη διὰ τὴν δημιουργίαν παγίου κεφαλαίου ἀδιακρίτως, ἐδημιούργει πολλαπλασιαστικά φαινόμενα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἢ ἐπένδυσιν δὲν ἀφεύρα ἐγκαταστάσεις ἢ μηχανάς. Ἡ οἰκοδόμησις π. χ. μιᾶς πινακοθήκης ἢ ἐνὸς ἀθλητικοῦ γηπέδου εἶχε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν ἐργοστασίων κ.ο.κ. Βραχυχρονίως αὐξήσις οἰασδῆποτε μορφῆς ἐπενδύσεως, εἴτε ἐνὸς σταδίου ἢ ἐνὸς πλοίου. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον τοῦτο εἶναι ἀληθές διὰ τὰς ἀνεπτυγμένας οικονομικῶς χώρας συνίσταται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰ εἰσοδήματα τὰ δημιουργούμενα ἐκ τοιούτων ἐπενδύσεων θὰ δαπανηθῶσι κατὰ κύριον λόγον εἰς τὰ καταναλωτικά αγαθά, θὰ μειώσουν τὰ ἀποθέματα τοιούτων αγαθῶν καὶ καθ' ὃ μέτρον ἢ διαδικασία αὐτὴ συνεχίζεται ἢ εὐημερία αὐτὴ θὰ ἀναγκάσῃ τὰς βιομηχανίας παραγωγῆς καταναλωτικῶν αγαθῶν νὰ παραγγείλουν περισσότερα μηχανήματα καὶ πρώτας ὕλας, νὰ γενικεύσουν δηλαδὴ διὰ τῶν οὕτω καλουμένων πολλαπλασιαστικῶν φαινομένων τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τῶν ὀνομαστικῶν καὶ πραγματικῶν εἰσοδημάτων.

Διὰ τὰς ὑποανεπτυγμένας ὅμως χώρας ἢ προκληθεῖσα ἀνάλυσις εἶναι παραπλανητικὴ καὶ δὲν τυγχάνει ἐφαρμογῆς καθ' ὅσον ἡ συνολικὴ παραγωγή δὲν αὐξάνει ἐπαρκῶς βραχυχρονίως. Ἡ αὐξήσις τῆς συνολικῆς χρηματικῆς δαπάνης ἢν δημιουργεῖ ἢ αὐξήσις τῶν ἐπενδύσεων ἀπολήγει εἰς αὐξήσιν τῶν τιμῶν καὶ οὐχὶ τῆς παραγωγῆς. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται βασικῶς εἰς τὴν βασικὴν δυσαναλογίαν ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν βασικῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἢ σημασία τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω. Οὕτως, ὁ «πολλαπλασιαστὴς τῶν ἐπενδύσεων», ὁ ὅποιος θεωρεῖται ὡς ἰσχυρὸν ἀναλυτικὸν ὄργανον εἰς τὰς περιπτώσεις ἀνεπτυγμένων χωρῶν, παύει νὰ ἔχῃ οἰανδήποτε ἐφαρμογὴν εἰς τὰς ὑποανεπτυκτοὺς περιοχὰς λόγῳ τῆς ἀνελαστικότητος τῆς συνολικῆς προσφορᾶς. Αἱ τιμαὶ καὶ τὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα δυνατὸν νὰ αὐξάνουν, ὄχι ὅμως καὶ τὰ πραγματικὰ εἰσοδήματα.

Ὁ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕἰΣ ΤΑΣ ΥΠΟΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΑΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ

Ἡ σημασία τῆς συσσωρεύσεως κεφαλαίου διὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἀναπτύξεως ἀναγνωρίζεται πανταχόθεν. Καὶ τοῦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας ἢ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς δὲν εἶναι ταχεῖα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ βασικὴ δυσαναλογία μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς θεραπεύεται μόνον διὰ τῆς ταχείας αὐξήσεως τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ μιᾶς χώρας.

Συσσώρευσις τοῦ κεφαλαίου σημαίνει τοιαύτην σύνθεσιν τῆς ἐτησίας παραγωγῆς ὥστε αἱ ποσότητες τῶν ὑφισταμένων κεφαλαιουχικῶν αγαθῶν νὰ εἶναι μεγαλύτεραι τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Δύο βασικοὶ τρόποι ὑπάρχουν διὰ τὴν συσσώρευσιν κεφαλαίου: α) Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως διὰ τὴν παραγωγὴν κεφαλαιουχικῶν αγαθῶν οἰκονομικῶν διαθεσίμων πόρων οἱ ὅποιοι πρότερον κατηναλίσκοντο, καὶ β) διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ροῆς τῶν κεφαλαιουχικῶν αγαθῶν ἀνευ ἀντιστοίχου μειώσεως τῆς ροῆς τῆς καταναλώσεως. Εἰς ἀμφότερας τὰς περιπτώσεις ἢ ἀξία τῆς συνολικῆς παραγωγῆς θὰ συνιστᾶται ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν αγαθῶν καταναλώσεως πλέον τὴν ἀξίαν τῶν αγαθῶν ἐπενδύσεως. Τὸ συνολικὸν εἰσόδημα θὰ ὑπερ-

δαίνη τήν συνολικήν κατανάλωσιν και ἡ διαφορά των εἶναι ἀποταμίευσις. Δηλαδή, τὸ γεγονός δι' ἐδημιουργήθη πραγματικὸν πάγιον κεφάλαιον εἰς μίαν χρονικήν περίοδον σημαίνει ὅτι, ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ εἰσοδήματος ἴσως ἀξίαι ἀποταμίευσεως ἐπραγματοποιήθησαν.

Ἐν τούτοις ὁ ἀνωτέρω συλλογισμὸς δὲν ἰσχύει ἀπολύτως διὰ μίαν νομισματικὴν οἰκονομίαν και ἡ διαδικασία τῆς ἐξισώσεως ἀποταμίευσεως — ἐπενδύσεως δυνατὸν νὰ δημιουργήσῃ ἀνωμαλίας και νὰ προκαλέσῃ αὐξῆσιν τῆς τιμῆς τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καθ' ὅσον τὰ δημιουργούμενα διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν εἰσοδήματα καθ' ἀρχὴν θὰ δημιουργήσουν ἐνισχυμένην ζήτησιν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ἡ προσφορά παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Διὰ τὴν μὴ προκληθῆ αὐξῆσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καταναλώσεως, ἡ συνολικὴ χρηματικὴ δαπάνη πρέπει νὰ περισταλῇ εἴτε διὰ φορολογιῶν εἴτε διὰ ποσοτικῶν περιορισμῶν ἐπὶ τῆς καταναλώσεως εἴτε τέλος, διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἠθελημένης ἀποταμίευσεως. Παρὰ ταῦτα, εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας αἰτινες διαθέτουν ἀφθονον ὑποαπασχολούμενον γεωργικὸν πληθυσμὸν, ἡ δευτέρα μέθοδος σχηματισμοῦ κεφαλαίου — ἦτοι, ἡ αὐξῆσις τῆς παραγωγῆς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν χωρὶς κάμψιν τῆς καταναλώσεως — εἶναι δυνατὸν νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς, καθ' ὅσον, τουλάχιστον θεωρητικῶς, εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθοῦν ὀρισμένοι τύποι κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν χωρὶς μείωσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Ἀσφαλῶς τοῦτο βασίζεται εἰς τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ζήτησις γεωργικῶν προϊόντων δὲν θὰ αὐξηθῇ. Ἀλλὰ και τὰ συναφῆ προβλήματα χρηματοδοτήσεως δημιουργοῦν περιπλοκάς. Ἐτι δὲ περαιτέρω, ἡ μετακίνησις τοῦ πλεονάζοντος γεωργικοῦ πληθυσμοῦ δημιουργεῖ προβλήματα κα- τοικίας κ.ο.κ. Τέλος, ἡ ἀνωτέρω δυνατότης εἶναι πραγματοποιήσιμος ἐάν τὰ κεφαλαιουχικά παραχθοῦν ἐπιτοπίως, διότι ἡ εἰσαγωγή των ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δημιουργεῖ νέας περιπλοκάς ἀφορώσας τὰ συναλλαγματικά ἀποθέματα τῆς χώρας. Τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔχει μεγίστην σημασίαν ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὅσον ὑπάρχουν παρ' ἡμῶν ἀρκετοὶ ὄπαδοὶ τοῦ «χαίρειν και κατασκευάζειν», οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ σχηματισμοῦ παγίου κεφαλαίου εἶναι μᾶλλον τεχνικὸν και ὅτι τὰ σχετικὰ οἰκονομικά προβλήματα εἶναι εὐκόλα· (Οἱ τεχνοκράτορες αὐτοὶ παραπέμπονται εἰς τὸ πρωτότυπον κείμενον πρὸς διαφώτισίν των, καθ' ὅσον ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν λεπτομερῶς ὅλας τὰς πλευράς τοῦ προβλήματος).

Εἰς πλείστας τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν ἡ κατανάλωσις ὕστερε τῆς συνολικῆς παραγωγῆς, τοῦ συνολικοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος, και τοποθετοῦν τὰς ἀποταμίευσεις των εἰς καταναλωτικά ἀγαθὰ, πολυτίμους λίθους και μέταλλα. Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ αἱ σημεριναὶ ὑποανεπτυγμέναι χώραι διαφέρουν πολὺ ὀλίγον ἀπὸ τὰς πλείστας τῶν παλαιῶν και πρωτογόνων κοινωνιῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐπένδυσις τῶν ἀποταμιεύσεων εἰς παραγωγικά κεφαλαιουχικά ἀγαθὰ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικῶς πολὺ ἐξελιγμένον και σύγχρονον φαινόμενον. Ἐνῶ δηλαδὴ σχεδὸν ὅλοι αἱ κοινωνίαι δὲν καταναλίσκουν τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς των, ἐν τούτοις μόνον μερικαὶ ἐξ αὐτῶν μετατρέπουν τὰς ἀποταμίευσεις των εἰς πραγματικὸν κεφάλαιον. Ἀλλ' ἡ διαφορά μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων και ὑποανεπτυγμένων χωρῶν ἐπεκτείνεται και εἰς τὸ ὅτι αἱ δευτεραι χαρακτηρίζονται ἀπὸ μεγάλην ὑπερανάπτυξιν τοῦ τομῆος τῶν «ὑπηρεσιῶν», ἥτις δέον νὰ θεωρῆται ὡς κατασπατάλησις «ἐργασίας», κρινομένη με τὰ κριτήρια τῶν χωρῶν ὕψηλοῦ εἰσοδήματος.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι αἱ ὑποανεπτυγμέναι χώραι, ἀποκλειομένης τῆς περιπτώσεως ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ, διαθέτουν τρεῖς μεθόδους αὐξήσεως τῶν πραγματικῶν — κεφαλαιουχικῶν — παραγωγικῶν πόρων τους: Πρῶτον, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ὑποανεπτυγμένου γεωργικοῦ πληθυσμοῦ, δευτερον, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως πόρων και ἐργασίας διὰ παραγωγικὸς σκοποῦς μερον, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως πόρων και ἐργασίας διὰ παραγωγικὸς σκοποῦς καταφερομένων ἐκ μὴ παραγωγικῶν σκοπῶν, τρίτον, διὰ τῆς περιοχῆς τῆς κατα-

ναλώσεως και χρησιμοποίησεως τῶν οὕτως ἐλευθερουμένων πόρων εἰς τὴν παραγωγὴν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν.

ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕἰΣ ΤΑΣ ΑΝΕΠΤΥΓΕΝΑΣ ΧΩΡΑΣ

Τὸ πρόβλημα τῆς συσσωρεύσεως καὶ χρησιμοποίησεως πραγματικοῦ κεφαλαίου παρουσιάζει βασικὴν ὁμοιομορφίαν ὑπὸ οἰονδήποτε καθεστῶς καὶ ἂν πραγματοποιήται, εἴτε, δηλαδή, λαμβάνει χώραν εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας μὲ τὸν μεγάλον μηχανισμόν τῶν τιμῶν καὶ τῶν «ἀγορῶν», εἴτε εἰς τὴν Ρωσίαν ὑπὸ καθεστῶς συγκεντρωτικῶν καὶ ἐλεγχόμενον.

Εἰς τὰς χώρας ὑπὸ φιλελεύθερον οἰκονομικὸν καθεστῶς αἱ ἀγοραὶ κεφαλαίου καὶ ἐπενδύσεων ὑπηρετοῦν τὸν σκοπὸν κινήσεως τῶν ἐπενδύσεων. Οἱ ἐπιχειρηματίαι, ἀποφασίζουσιν τί εἶδους ἐπενδύσεις θὰ πραγματοποιήσουν δι' ὑπολογισμοῦ τῆς «ὀριακῆς ἀποδοτικότητος» τῶν διαφόρων τύπων κεφαλαίου. Εἰς τὰς οἰκονομίας αὐτὰς οἱ ἀποταμιευταὶ καὶ τὰ συναφῆ ἰδρύματα ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ ἐπιχειρηματίαι οἱ ζητούντες κεφάλαια συνιστοῦν τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου, ἣτις συμπληροῦται διὰ δημιουργίας πίστεως ἐκ μέρους τοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος καὶ δι' ὀρισμένων ἐπεμβάσεων τῆς κυβερνήσεως.

Εἰς τὰς συγκεντρωτικῶς διευθυνομένας οἰκονομίας ἡ κεντρικὴ ἀρχὴ οἰκονομικοῦ σχεδίου οὐσαιῶδως προσπαθεῖ νὰ λύσῃ τὸ αὐτὸ πρόβλημα, ἦτοι, πρῶτον, κατὰ πόσον πρόκειται νὰ ἀξιοθῇ ὁ κεφαλαιουχικὸς ἐξοπλισμὸς ἐντὸς ὀρισμένης χρονικῆς περιόδου, καί, δεύτερον, τί συγκεκριμένην μορφήν θὰ λάβῃ ἡ ἐπένδυσις αὐτή. Ὁ ὅρος «ὀριακὴ ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου» ἔχει τὴν ἰδίαν ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἂν καὶ ἡ ἔννοια «τῆς προσδοκωμένης καθαρᾶς ἀποδόσεως» εἶναι διαφορετικὴ.

ΚΡΗΤΗΡΙΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΔΙ' ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ

Τὸ πρόβλημα τοῦ πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ θὰ πραγματοποιηθοῦν ἐπενδύσεις εἶναι ἐξ ἴσου βασικὸν ὅπως καὶ τὸ μέχρι τοῦδε ἀναπτυχθὲν πρόβλημα τῆς ἀπλῆς δημιουργίας κεφαλαίου.

Ἐφ' ὅσον τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ὑποανεπτυγμένων περιοχῶν εἶναι ἀφθονία τῆς ἐργασίας σχετικῶς μὲ σπάνιν κεφαλαίου, ἡ χρησιμοποιουμένη τεχνικὴ θὰ χαρακτηρίζεται πάντοτε ἀπὸ ἔντονον συμμετοχὴν τῆς ἐργασίας παρὰ τοῦ κεφαλαίου. Τοῦτο ἰσχύει ἐιδικώτερον διὰ τὴν γεωργίαν.

Εἰς τινὰς περιπτώσεις, ὡς εἰς τὴν κατασκευὴν συνθετικῶν λιπασμάτων, ἡ μόνη δυνατὴ τεχνικὴ ἀπαιτεῖ μεγάλην χρῆσιν κεφαλαίου, ἐνῶ ἡ ὑπαρξὶς μικρῶν ἡμερομισθίων εἶναι ἀδύνατον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν περισσοτέρας ἐργασίας. Αὐτὸς εἶναι κυρίως ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀρκεταὶ ὑποανεπτυγμένα οἰκονομίαι ἔχουν δισυστάστον χαρακτῆρα, ἦτοι: ὀλίγοι εἶναι μεμνημένοι εἰς τὴν σύγχρονον τεχνικὴν, ἐνῶ ἡ πλειονότης τοῦ πληθυσμοῦ ζῆ ὑπὸ πρωτογόνους συνθήκας ἀπὸ πλευρᾶς τεχνικῆς ἐξελίξεως.

Ἡ ἰδεώδης θεωρητικῶς χρησιμοποίησις τῶν ἐπενδύσεων — συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς παραγωγικότητος, ὅτι, δηλαδή, αἱ ἐπενδύσεις πρέπει νὰ προωθοῦνται εἰς ἐκείνους τοὺς τομείους, ὅπου ἡ παραγωγικότης εἶναι ὑψηλοτέρα ἀπὸ τὴν μέσην παραγωγικότητα ἐν τῇ οἰκονομίᾳ — εἶναι δύσκολον νὰ τύχῃ ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν ἐφαρμογῆς εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας οἰκονομίας, καθ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν αἱ προϋποθέσεις στερεοῦ «οἰκονομικοῦ λογισμοῦ». Ἀλλὰ καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ

ἐπιχειρηματικῶ «κινδύνου» τῶν ἐπενδύσεων ἐνέχει κεντρικὴν σημασίαν. Ἡ ἔνδειξις τῶν ὑποανεπτυγμένων περιοχῶν ἐπιβάλλει οἰκονομίαν καὶ προσοχὴν ὄχι μόνον εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν κινδύνων.

Τέλος, ἐρχόμεθα εἰς τὴν κεντρικὴν σημασίαν τοῦ ἰσοζυγίου τῶν διεθνῶν πληρωμῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐξήσεως τῶν ἐπενδύσεων, τὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα τείνουν νὰ αὐξηθοῦν καὶ μεγαλύτερα ἀναλογία τούτων θὰ τείνῃ νὰ δαπανηθῇ ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν. Συνεπῶς, αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ θὰ πρέπει νὰ προβλέψουν τὸ αὐτῶν εἰσαγωγῶν. Συνεπῶς, αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ θὰ πρέπει νὰ προβλέψουν τὸ αὐτῶν εἰσοδημάτων. Συνεπῶς, αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ θὰ πρέπει νὰ προβλέψουν τὸ αὐτῶν εἰσοδημάτων. Συνεπῶς, αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ θὰ πρέπει νὰ προβλέψουν τὸ αὐτῶν εἰσοδημάτων. Συνεπῶς, αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ θὰ πρέπει νὰ προβλέψουν τὸ αὐτῶν εἰσοδημάτων.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Οἱ κεντρικοὶ παράγοντες οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι πολυάριθμοι. Ὁ παρῶν καὶ μέλλον ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ προσδιορίζει τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀποδοτικὴ κυβέρνησις καὶ διοικήσις εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον. Γενικῶς, εἰς ἐκάστην χώραν διάφοροι παράγοντες ἀποκοτῶν κεντρικὴν σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν. Ἐν τούτοις, εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν ὑποανεπτυγμένων περιοχῶν ὁ δυσχερὴς παράγων, ποὺ παρακωλύει τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐπιθυμίας διὰ τὴν κατάκτησιν ἀνωτέρου βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας οἰκονομίας, σχηματισμὸς παγίου κεφαλαίου σημαίνει παραγωγικὴν ἐπέκτασιν, δηλαδή αὐξήσιν τῶν ὑπαρχόντων ἐγκαταστάσεων, τῶν ἀποθεμάτων καὶ τῶν συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων. Ἐν τούτοις, διὰ τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχάς ὁ ὅρος «ἐπέκτασις» πρέπει νὰ ἔχη εὐρύτερον περιεχόμενον. Διότι εἰς τὰς χώρας αὐτάς, ὡς ἐκ τοῦ σταδίου τῆς ἐξελιξέως τῶν, ἡ αὐξήσις τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος δὲν αὐξάνεται μόνον διὰ τῆς δημιουργίας παγίου κεφαλαίου ὑπὸ μορφήν μηχανῶν κ.ο.κ., ἀλλ' αὐξάνεται μᾶλλον ταχύτερον μέσῳ αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐργατῶν διὰ τῆς καλυτέρας τεχνικῆς καὶ γενικῆς μορφώσεώς τῶν τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, τῶν συνθηκῶν ὑγιεινῆς κ.ο.κ.

Η ΕΡΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΡΥΘΜΟΝ ΑΥΞΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Δύο σχολαὶ ἔχουν ἀναπτυχθῆ ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς συσσωρεύσεως, τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου.

Ἡ πρώτη ὑποστηρίζει ὅτι μόνον ὁ πολὺ ταχὺ ρυθμὸς σχηματισμοῦ κεφαλαίου εἶναι δυνατὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πρόοδον τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν. Μόνον μεγάλα ἐπενδύσεις εἶναι δυνατὸν νὰ λύσουν τὸ οἰκονομικόν, ἀλλὰ καὶ τὰ παρεπόμενα (υγείας, πείνης, παιδείας κ.ο.κ.) προβλήματα τῶν στασίμων αὐτῶν οἰκονομῶν. Τὰ μέλη τῆς σχολῆς αὐτῆς, κατὰ κανόνα σχεδόν, ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ προσμῆνη αὐτῆ δύναται ἰδεωδῶς νὰ ἀναληφθῇ ὑπὸ τοῦ κράτους. Τινὲς ὑποστηρίζουν, ὅτι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι συνέδη εἰς τὴν Ρωσίαν, αἱ ὑποανεπτυγμένα χωρὰ πρέπει νὰ λάβουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τὰς χώρας μὲ μὲγἀλο εἰσοδήμα.

Ἡ δευτέρα σχολὴ πιστεύει ὅτι ἡ προτεινομένη ὑπὸ τῆς πρώτης λύσις θὰ ἀπολήξῃ εἰς σπατάλην, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ προβλήματος. Παραδέχεται δὲ ὅτι μίᾳ ἄλλῳ εἰσοδήματι καὶ ὀλιγώτερον δραματικὴν προσέγγισις εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου θὰ εἶναι περισσότερον ἀποτελεσματικὴ. Ἡ σχολὴ αὐτῆ ὑποστηρίζει ὅτι ἐπίσης ὅτι συγκεντρωτικὴ καὶ ἐπὶ τῆ βάσει οἰκονομικοῦ σχεδίου ἀνάληψις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δὲν εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη μέθοδος. Πρεσβεύουν δὲ ὅτι ἡ ἀναπόφευκτος ὁδὸς εἶναι ἡ τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου ἐκ τῶν ἔσω καὶ οὐχὶ ὁ ἐξωτερικοῦ κεφαλαίου.

ξυωτερικός δανεισμός, τούτο δὲ φυσικὰ ἀπαιτεῖ κοινωνικόν, πολιτικόν καὶ ἠθικόν περιβάλλον διάφορον ἀπὸ τὸ ὑπάρχον εἰς τὰς πλείστας τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν ἧτις θὰ παραμείνῃ ἀγεφύρωτος ἐπὶ μακρὸν εἴτε διὰ συλλογισμῶν ἢ οἰκονομικῆς ἀναλύσεως ἢ, ἀκόμη, προσφυγῆς εἰς τὴν ἱστορικὴν πείραν.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Ἡ ποσοτικὴ καὶ ποιοτικὴ σχέσις τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς πρὸς ἀλλήλους δὲν προσδιορίζουν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν οἰκονομικὴν παραγωγικότητα μιᾶς κοινωνίας ἢ τὸν ρυθμὸν αὐξήσεώς της. Τί πραγματικὰ εἰσοδήματα οἱ συντελεσταὶ αὐτοὶ θὰ δημιουργήσουν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ των ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γενικοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης λαμβάνει χώραν. Εἰς οἰανδήποτε κοινωνίαν τὸ περιβάλλον αὐτὸ συνιστᾷ τὴν ἐξωτερικὴν ἔκφρασιν τῶν βασικῶν θρησκευτικῶν, ἠθικῶν καὶ πολιτιστικῶν πεποιθήσεων τοῦ λαοῦ, ἐκδηλοῦται δὲ διὰ διαφόρων θεσμῶν, οἱ ὅποιοι προδιαγράφουν τὸν τρόπον ζωῆς ἐνδὲς λαοῦ, τὰ κίνητρα καὶ τοὺς τρόπους «συμπεριφορᾶς» του.

Εἰς τὰς γεωργικὰς χώρας αἱ κοινωνικαί, πολιτιστικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ πλευραὶ τῆς γεωργικῆς ἐνασχολήσεως εἶναι συνδεδεμένα μετὰ τὸν καθαρῶς οἰκονομικὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς προϊόντων. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μὴ συναντῶμενον εἰς τὰς πλέον ἀνεπτυγμένας ἀγροτικὰς περιοχάς.

Ὅσακις αἱ οἰκονομικαὶ καὶ μὴ οἰκονομικαὶ πλευραὶ τῆς γεωργικῆς ἀπασχολήσεως εἶναι στενῶς συνυφασμένα εἰς ἓν ἐκπολιτιστικὸν σύνολον, ἡ οἰκονομικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀτόμων δυνατὸν νὰ εἶναι τελείως ἀνεπαρκῆς δι' ἀρίστην οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν ἢ υἰοθέτησιν νέων τεχνικῶν ἐπιτεύξεων.

Εἰς τὰ προηγουμένα δύο κεφάλαια διεπιστώσαμεν ὅτι ἡ παραγωγικότης τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι χαμηλὴ, ἀκριδῶς λόγῳ τῆς ὑφισταμένης βασικῆς δυσαναλογίας μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἑλλειψίς κεφαλαίου, προσκόλλησις εἰς πεπαλαιωμένας μεθόδους τεχνικῆς. Τοῦτο συνεπήγετο ὅτι, εἰς τὴν περίπτωσιν χρησιμοποιοῦσεως περισσοτέρου κεφαλαίου ἢ πλέον συγχρόνων τεχνικῶν μεθόδων, ἡ παραγωγικότης καὶ τὰ πραγματικὰ εἰσοδήματα θὰ ἠῤῥξανον. Τοῦτο ὁμῶς δὲν συνιστᾷ τὸ λογικῶς ἀναγκαῖον συμπέρασμα, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν παρὰ ταῦτα νὰ μὴ αὐξηθῇ ἡ συνολικὴ παραγωγή διὰ τὸν ἄπλοῦν λόγον ὅτι τὸ σύστημα «ἀξιών» τῆς ἐν λόγῳ κοινωνίας ἢ οἱ οἰκονομικῶς παραδεδεγμένοι «σκοποὶ» τῆς ἀποδίδουν ἐλαχίστην σημασίαν εἰς τὰς ὕλικὰς ἐπιτεύξεις, ὡς π.χ. ἡ μεγαλύτερα παραγωγή. Ἐὰν αἱ ὕλικαὶ ἐπιδιώξεις δὲν ἐκτιμῶνται εἰς μίαν χώραν, οἱ κάτοικοι θὰ διαθέσουν μικρὰν προσπάθειαν πρὸς ἐπίτευξίν της. Δηλαδή, παρ' ὅλον πῶς ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς δὲν εἶναι δυνατὴ ἄνευ αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ βελτιώσεως τῆς χρησιμοποιοῦμένης τεχνικῆς, ἡ ἀπλὴ ὑπαρξίς των δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ὕλικῆς εὐημερίας.

Συμπερασματικῶς θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ «σύστημα ἀξιών» τῶν ὑποκειμένων τῶν οἰκονομικῶς ὑποανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι συχνὰ καταπληκτικῶς διάφορον ἀπὸ τὸ σύστημα ἀξιών τῶν ἐπικρατοῦν εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας, καὶ ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν ἀξιών ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὰς παρούσας καὶ μελλούσας οἰκονομικὰς ἐπιτεύξεις τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν.

Ἡ ἐπικρατοῦσα φιλοσοφία εἰς πλείστας τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι συχνὰ ἐξ ὀλοκληροῦ ἀντίθετος ἀπὸ τὸν «ἀτομικισμόν» τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Ἡ ἐμφασίς δίδεται μᾶλλον εἰς τὴν οἰκογένειαν ἢ εἰς τὴν κοινωνικὴν μονάδα παρὰ εἰς τὸ «ἄτομον». Ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ διαρροὴ καὶ μεταπήδησις εἶναι ἄ-

ται με τίποτε άλλο παρά με την διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν συλλογὴν φόρων. Ἦτοι, αἱ μεγάλαι μᾶζαι τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν βλέπουν τὸ Κράτος εἴτε ὡς φοροσυλλέκτην εἴτε ὡς δικαστὴν.

Ἡ ἔννοια τῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ μέθοδοι διοικήσεως εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας δὲν εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὅποιαι θεωροῦνται ἀπαραίτητοι διὰ τὴν υἰοθέτησιν τῶν μεταβολῶν, τῶν ἀλλαγῶν ἐκεῖνων αἵτινες συνιστοῦν τὴν ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὅποιοι νομίζουσιν ὅτι τὴν ἑλλείψιν «ἐπιχειρηματιῶν» δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ ἐπιτυχῶς ἡ Κυβέρνησις, πρέπει πάντα νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὴν τὸ εἶδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ διοικήσεως ποῦ ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὑποανεπτυγμένην χώραν. Ἡ ὑποκατάστασις τοῦ ἐπιχειρηματίου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀπλῶς μεταβάλλει τὴν διοικητικὴν μορφήν, ὄχι ὅμως καὶ τὸν οικονομικὸν χαρακτῆρα, τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἄλλὰ ἐν ἰσχύει Δίκαιον εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς δὲν εἶναι οὐδόλως ἱκανοποιητικὸν διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος. Ἄλλὰ καὶ ὅπου τὸ Δίκαιον εἶναι ἐπαρκὲς ἐλλείπει τελείως ἡ «οἰκονομικὴ ἀποψις» κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὑπὸ τῶν δικαστῶν. Εἰς τὰς οικονομικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας τὸ Δίκαιον σκοπίμως προσαρμόζεται ὥστε νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐπιτάχυσιν τῆς οικονομικῆς προόδου, ἀποτελεῖ δὲ ἐκδήλωσιν τῆς ἐπικρατούσης πεποιθήσεως ὅτι τὸ Κράτος ἔχει θετικὸν καθήκον νὰ ἐπεμβαίῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος.

Αἱ ἀνωτέρω γινόμεναι παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ συστήματος ἀξιών — καὶ τῶν σχετικῶν θεσμῶν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐκδηλοῦται — τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν ἀσφαλῶς δὲν ἰσχύουσιν γενικῶς, χρήζουσιν δὲ ἱκανῆς τροποποιήσεως πρὶν ἢ ἐφαρμοσθοῦν εἰς μίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν. Οὐχ ἦττον ὅμως δὲν δύναται τις νὰ ἀγνοήσῃ τὴν σημασίαν τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν παραγόντων εἰς τὸ πρόβλημα τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως μεταπηδῶν ἀπὸ τῆς αὐστηρᾶς θεωρητικῆς οικονομικῆς ἀναλύσεως τοῦ προβλήματος τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὸν καταρτισμὸν σχετικοῦ προγράμματος.

Τὸ πρόβλημα τῆς «ἐκπολιτιστικῆς ἀλλαγῆς» δύναται νὰ μελετηθῇ ἀπὸ δύο πλευρῶν.

Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τὴν προσπάθειαν ἐπιτεύξεως ἐκπολιτιστικῆς ἀλλαγῆς ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς μεθόδου ἣτις διαχετεύει εἰς τὸν λαὸν νέας ιδέας καὶ τεχνικὰς μεθόδους.

Ἡ δευτέρα εἶναι ἔμμεσος καὶ βασίζεται εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐὰν τὰ οικονομικὰ θεμέλια τοῦ πολιτισμοῦ μᾶς ὑποανεπτυγμένης περιοχῆς καταστραφοῦν, τότε ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἤθελεν ἐκλείψει.

Ἐν τούτοις διὰ τοὺς οικονομολόγους τὸ πρόβλημα καταλήγει νὰ μὴ εἶναι τίποτε ἄλλο παρά τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναγκαίου ρυθμοῦ τῆς δημιουργίας παγίου κεφαλαίου ὅστις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν πολιτιστικῶν μεταβολῶν τὰς ὁποίας προϋποθέτει ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις.

Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον μέθοδον τῆς πολιτιστικῆς ἀλλαγῆς παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη βασίζεται κυρίως εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν. Ἄλλὰ καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι καὶ οἱ ὑφιστάμενοι θεσμοὶ εἶναι δυνατοὶ νὰ ἐξαλειφθοῦν τελείως εἰς μίαν κοινωνίαν ἣτις ὑφίσταται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπορροφήσῃ νέες μᾶζες ἀνθρώπων. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν πόλεων ἀποτελεῖ σαφὲς παράδειγμα περιπτώσεως καθ' ἣν οἱ νεο - προσερχόμενοι δὲν συμμερίζονται τὰς πεποιθήσεις καὶ τοὺς κοινωνικοὺς θεσμοὺς τῶν παλαιῶν, οἱ ὅποιοι κατ' ἀνάγκην προσαρμόζονται. Εἰς τοὺς συγχρόνους καιροὺς μετανάστευσις, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, προκαλεῖ μεταβολὰς εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ζήτησεως, ἐκμετάλλουσιν νέων παραγωγικῶν πόρων καὶ πρώτων ὑλῶν, χρησιμοποίησιν νέων τεχνικῶν μεθόδων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καθ' ὃν εἰς τὸ ἴστο-

ζεις τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὸ κατὰ τὸ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά διατήρησις ἀπλῆ τοῦ κατὰ κεφαλὴν εισοδήματος.

Ἐν τούτοις εὐλόγως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: εἶναι δυνατὸν νὰ προσδοκᾷ τις ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν θὰ ἐπιδράσῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐπὶ τῆς θνησιμότητος καὶ ἐπὶ τῆς γονιμότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν ὥστε τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι μᾶλλον αὐξήσις τῆς κατ' ἄτομον ὕλικῆς εὐημερίας μᾶλλον παρά μεγαλύτερος πληθυσμὸς μὲ βιοτικὸν ἐπίπεδον ὀλίγον διάφορον τοῦ πρὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως; Διότι, πράγματι, ἔξιν διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐπετυγχάνετο μόνον αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν καὶ διαβίωσις αὐτοῦ ὑπὸ τὰς ἰδίας ἀθλίας συνθήκας, τότε τὰ πλεῖστα τῶν προγραμματίων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δικαίως οὐδεμίαν ἀπήχθισιν θὰ εἶχον.

Κατὰ προσέγγισιν τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ζοῦν εἰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς καί, ἔκτος ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὁ πληθυσμὸς τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἠδξήθη οὐσιωδῶς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἰδίᾳ τῶν Ἀσιατικῶν χωρῶν, ἦτο ὑψηλός. Ἄν καὶ ὄχι ὅλαι αἱ ὑποανεπτυγμένας περιοχαὶ ἔχουν συνήθως ὑψηλὸν ρυθμὸν αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐν τούτοις, ἀκόμη καὶ χαμηλὰ ποσοστὰ αὐξήσεως ὑπολογιζόμενα ἐπὶ ἤδη μεγάλου πληθυσμοῦ δίδουν τρομακτικὰς ἀπολύτους αὐξήσεις τοῦ πληθυσμοῦ τούτου.

Τὸ γεγονός ὅτι εἰς πολλὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς ὁ πληθυσμὸς ἠδξήθη οὐσιωδῶς κατὰ τὸν παρελθόντα ἰδίως αἰῶνα, σημαίνει ὅτι κάποιου εἶδους «ἀνάπτυξις» ἔλαβε χώραν. Τὸ γεγονός ὅτι αἱ Ἰνδίαὶ σήμερον συντηροῦν ἓνα πληθυσμὸν 400 ἑκατ., ἔναντι σχεδὸν τοῦ ἡμίσεος κατὰ τὸ ἔτος 1850 σημαίνει ὅτι τὸ διαθέσιμον ἔθνικὸν εισόδημα κατὰ κάποιον τρόπον ἠδξήθη. Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ σημερινὸς Ἰνδὸς «κατὰ μέσον ὅρον» δὲν εἶναι εἰς καλυτέραν ὕλικῶς θέσιν ἀπὸ τὸν πρόγονόν του τοῦ 1850, λέγομεν μετὰ θεβαιότητος ὅτι ἔλαβε χώραν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν περισσότερα ἄτομα ἐπέζησαν, ἐνῶ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιζήσουν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου αὐτῆς.

Τρεῖς, τουλάχιστον θεωρητικῶς, εἶναι αἱ ἐνδεχόμεναι μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι ἔλαβαν χώραν ὥστε ἡ σχέσις μεταξὺ γεννήσεων καὶ θανάτων εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας νὰ ἔχῃ μεταβληθῆ: α) Δυνατὸν ὁ ρυθμὸς τῆς θνησιμότητος νὰ ἔμεινε ἀμετάβλητος, ἐνῶ συγχρόνως ὁ ρυθμὸς τῶν γεννήσεων νὰ ἠδξήθη, β) Δυνατὸν ἀμφοτέρω: οἱ παράγοντες αὐτοὶ νὰ μετεβλήθησαν αὐξητικῶς ἢ μειωτικῶς ἀλλὰ ἡ θετικὴ διαφορὰ μεταξὺ γεννήσεων καὶ θανάτων νὰ ἠδξανε καὶ γ) ὁ ρυθμὸς τῆς θνησιμότητος ἐμειώθη ἐνῶ ὁ ρυθμὸς τῶν γεννήσεων παρέμεινε εἰς τὸ ἴδιο ἐπίπεδον.

Ἡ καταπληκτικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν ὀφείλεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς θνησιμότητος, ἂν καὶ ὁ βαθμὸς θνησιμότητος εἶναι ἀνώτερος τοῦ τῶν ἀνεπτυγμένων περιοχῶν. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη τῆς θνησιμότητος, πρὸ τοῦ 1940, ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως, διότι δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῆ εἰς «οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν» ὑπὸ τὴν τρέχουσαν σημασίαν της. Ἡ μόνη πιθανὴ ἐξήγησις συνίσταται εἰς τὴν συνεχῆ ἐπαφὴν τῶν ὑποανεπτυγμένων περιοχῶν μὲ τὸν Δυτικὸν κόσμον, ὡς ἐπακόλουθον τῆς οἰκονομικῆς διεισδύσεως καὶ τοῦ ἀποικιαμοῦ, καίτοι τούτο δὲν ἰσχύει δι' ὅλας τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς.

Δύο εἶναι οἱ κύριοι παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἔχουν οὐσιώδη σχέσιν μὲ τὸ φαινόμενον τῆς μειώσεως τῆς θνησιμότητος.

Ὁ πρῶτος ἀναφέρεται εἰς τὴν οἰκονομικὴν διείσδυσιν τῶν περισσότερων ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ἧτις ἔδωκε κάποιον τόνον «τάξεως καὶ ἀσφαλείας» εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ, διὰ τὴν πληρεστέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων, τὸ σύστημα τῶν μεταφορῶν ἐβελτιώθη καὶ

γενικῶς ἡ ἐντατικοποίησις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἀσφαλῶς ἐμίεισε τὴν θνησιμότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τούτων.

Ὁ δεύτερος ἀνάγεται εἰς τὰ ὑγειονομικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα μετεφυτεύθησαν εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας αὐτὰς περιοχὰς συνεπείᾳ τῶν ἐπαφῶν των μετὰ τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, τὰ ὁποῖα συνέβαλον ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν μείωσιν τῆς θνησιμότητος.

Τὰ ὑπάρχοντα στατιστικὰ στοιχεῖα ὑποδηλοῦν ὅτι ἡ θνησιμότης εἰς τὰς ἤδη ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς εἶναι δυνατόν νὰ μειωθῇ μὲ μεγαλύτερον ρυθμὸν ἀφ' ὅτι εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας κατὰ τὸ παρελθόν, καί, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ἡ εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας κατὰ τὸ παρελθόν, καί, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ἡ μείωσις αὕτη δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ χωρὶς χαρακτηριστικὴν μεταβολὴν εἰς τοὺς λοιποὺς δείκτας τοῦ δηλωτικοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Τοῦτο ὀφείλεται, ἐν πολλοῖς, εἰς τὸ ὅτι ὅλαι αἱ βασικαὶ ἀνακαλύψεις τῆς ἰατρικῆς ἐφαρμόζονται εὐρέως εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς, αἱ ὁποῖαι, σὺν τοῖς ἄλλοις, δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλύψουν δι' ἴδιον λαγαριασμὸν καὶ ἐξ ὑπαρχῆς τὰ αἷτια καὶ τὴν θεραπείαν τῆς ἀνακαλύψεως, τῆς φυματιώσεως, τῆς χολέρας κ.ο.κ. Ἡ γνῶσις αὕτη ὑφίσταται καὶ εἰ-ἐλευθέρως διαθέσιμος. Οὕτως, μὲ δλίγην μόνον ἐξωτερικὴν βοήθειαν, αἱ ὑποαναπτυγμέναί περιοχαὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν εἰς τὸ μέλλον νὰ μειώσουν τὸ ποσοστὸν θνησιμότητος, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἐπιτευχθῇ οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ ἀνάπτυξις εἰς ἄλλους τομεῖς.

Μέσον ποσοστὸν θανάτων ἐπὶ τοῖς χιλίοις εἰς τινὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, 1936—1940, 1946—1950:

Χῶραι	1936 · 40	1946 - 50
Πόρτο Ρίκο	19,1	11,5
Κεϋλάνη	21,4	14,6
Χιλή	23,2	17,0
Μεξ κὸ	23,4	17,4
Ἑλλάς	14,1	10,6
Ἰαπωνία	17,3	13,4
Πολωνία	14,0	11,5
Αἴγυπτος	26,7	22,2
Γιουγκοσλαβία	15,7	13,4

ΓΟΝΙΜΟΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἐξ ὧν τῶν διαθέσιμων στοιχείων ἡ γονιμότης εἰς τὸν Δυτικὸν κόσμον ἐμειώθη μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ «συγχρόνου πολιτισμοῦ», ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς τὴν ὕλικὴν ἐβασίσθη εἰς οἰκονομικὰς ἀναπτύξεις μετὰ τὸ ἔτος 1800. Εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς, τὸ ποσοστὸν γονιμότητος εἶναι ἀνώτερον τοῦ τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν — ἴσως ἀνώτερον καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην πρὸ τῆς Βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Δοθέντος ὅτι ἡ θνησιμότης θὰ μειωθῇ μὲ τὴν οἰκο-βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Δοθέντος ὅτι ἡ θνησιμότης θὰ μειωθῇ μὲ τὴν οἰκο-βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πτωχῶν χωρῶν, εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι καὶ αἱ γεννήσεις θὰ μειωθοῦν; Διατί ἡ τεκνοποίησις εἶναι σχετικῶς χαμηλὴ εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας; Ἡ, διατί εἶναι τόσον ὑψηλὴ εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας;

Παρ' ὅλον ὅτι ὑφίσταται πολὺπλοκος ἀλληλοεξάρτησις μεταξὺ τῶν παραγόντων πού ἐμίεισαν τὰς γεννήσεις εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας περιοχὰς, ἐν τούτοις δυνατόν νὰ εἰπωμεν ὅτι οἱ παράγοντες αὗτοι ἀνάγονται τελικῶς εἰς τοὺς τρεῖς ἐκείνους παράγοντας οἱ ὁποῖοι μετεσχημάτισαν τὰς Εὐρωπαϊκὰς κοινωνίας κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἤτοι: τὸν σχηματισμὸν τῶν πόλεων, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν παιδείαν.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ζωῆς τῶν πόλεων ἐξηγοῦν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν συχνὰ

ἀπαντουμένην συσχετίσιν μεταξύ παιδείας καὶ τεκνοποιήσεως, ὡς καὶ εισοδήματος καὶ τεκνοποιήσεως. Ἀπαντᾷται καὶ ἀλλαχού τὸ στατιστικῶς διαπιστωθὲν γεγονός ἐν Σουηδία, ὅτι ὁ μέσος ἀριθμὸς γεννήσεων κατὰ ζευγὸς βαίνει ἐλαττούμενος ὅταν τὸ εισόδημά του αὐξάνῃ. Ἐρευνα ἐν Πόρτο Ρίκο κατὰ 1946 ἀπέδειξε ὅτι περισσότερα παιδεῖα διὰ τὰς γυναίκας ἐσθίμηναι ὀλιγώτερα τέκνα.

Γενικῶς, περισσότερα παιδεῖα καὶ μειωμένη τεκνοποιήσις φαίνεται νὰ εἶναι συνήθως συνδεδεμένα: ὑψηλότερα εισοδήματα καὶ ὀλιγώτερα τέκνα συμβαδίζουσι. Ἐν τούτοις δὲν δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἀπὸ ἀνάλυσιν τῆς καθαρῶς οικονομικῆς πλευρᾶς τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως συμπεράσματα σχετικῶς μὲ τὸ πληθυσμιακὸν πρόβλημα. Καὶ τοῦτο διὰ δύο λόγους: Πρῶτον, διότι ἡ μείωσις τῆς τεκνοποιήσεως ὡς ἀποτελέσματός τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ προσδόνου εἶναι βραδεία διαδικασία ὡς πρὸς τὴν ἔναρξίν τῆς τῶσον ἐν σχέσει μὲ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν ὅσον καὶ ἐν σχέσει μὲ τὴν μείωσιν τῆς θνησιμότητος. Ὑπάρχει ποιά τις χρονικὴ βραδύτης εἰς τὸ πρῶτον τῶν τριῶν αὐτῶν φαινομένων κατὰ τὴν ἐν χρόνῳ ἐκδήλωσίν των.

ΡΥΘΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΥΠΟΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΑΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ

Ἀνεξαρτήτως τῆς αἰτιολογικῆς συνδέσεώς των, αἱ τεχνικαὶ καινοτομίαι, ἡ συσσωρεύσις κεφαλαίου καὶ ἡ πολιτιστικὴ μεταβολὴ συνιστοῦν τοὺς τρεῖς δυναμικοὺς παράγοντας ἐξελίξεως τῆς συνολικῆς παραγωγῆς. Ἡ ἐν χρόνῳ δυναμικὴ μεταβολὴ τοῦ πραγματικοῦ κατὰ κεφαλὴν εισοδήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸν μεταβολῆς τοῦ συνολικοῦ εισοδήματος ἐν συσχετισμῷ μὲ τὸν ρυθμὸν μεταβολῆς τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐντεῦθεν οἰονδήποτε μέτρον καὶ ἂν ἐλήφθη διὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς μέσης ὕλικῆς εὐμαρείας τοῦ πληθυσμοῦ ἐξουδετερώθη σχεδὸν αὐτομάτως ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς παράγοντας τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς εὐημερίας τὸ κέντρον τοῦ προβλήματος τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως συνίσταται εἰς τὴν μὲ ὑψηλότερον ρυθμὸν αὐξήσιν τοῦ ἔθνικοῦ προϊόντος ἀπὸ τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν τούτοις ἐρωτήματα ὡς τὰ ἀκόλουθα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαντηθῶν γενικῶς: Πόσον ταχέως τὸ συνολικὸν ἔθνικον προϊόν πρέπει νὰ αὐξάνῃ ὥστε νὰ θεωρηθῆται ἱκανοποιητικόν; Ποία ἡ σχέση μεταξὺ αὐξήσεων τῶν κεφαλαιουχικῶν ἐπενδύσεων καὶ τῆς ἀντιστοίχου αὐξήσεως τοῦ ἔθνικοῦ προϊόντος; Μία ἄλλη ὁμὰς ὑποθέσεων ποὺ πρέπει νὰ γίνουσι ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν ὁ ἀπολογισμὸς τῆς ἀναπτύξεως — ἐξελίξεως τοῦ πραγματικοῦ εισοδήματος, εἶναι τὸ πόσον ταχέως ἢ παραγωγικότης θὰ αὐξηθῇ περαιτέρω ἀπὸ τοὺς ἤδη διαθέσιμους πόρους.

ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Ἡ πενία τῶν ὑποανεπτυγμένων περιοχῶν τοῦ κόσμου εἶναι σχεδὸν πάντοτε συνδεδεμένη μὲ χαμηλὰ εισοδήματα, προερχόμενα ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Ἡ στενὴ αὐτῆ συσχέτισις μεταξὺ γεωργίας καὶ χαμηλῶν εισοδημάτων ἐξαρκητήριστη ὑπὸ τινῶν ὡς σχέσις αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος. Ἐν τούτοις, ὑπάρχουσι περιοχαὶ μὲ ὑψηλὸν μέσον εισόδημα κατὰ κάτοικον, αἱ ὁποῖαι εἶναι χαρακτηριστικῶς γεωργικαὶ π.χ. Δανία, Ἀργεντινὴ, ἢ Νεβάδα τῶν Η.Π.Α. καὶ ἄλλαι.

Ἀλλὰ «ἡ χαμηλὴ παραγωγικότης» τῆς γεωργίας ἀναντιρρήτως ἐξηγεῖ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον εισοδήματος τῶν ὑποανεπτυγμένων περιοχῶν. Ἀπὸ τὸν συνολικὸν πληθυσμὸν τῆς γῆς, τὰ 60% ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἢ κατ' ἄτομον γεωργικὴ ἀπόδοσις εἰς μετρικοὺς τόννους εἶναι ἑξαπλασίαι τοῦ μέσου ἔρου ὄλου τοῦ κόσμου καὶ δεκαπλασία τοῦ μέσου ἔρου τῆς Ἀσίας. Ἡ σύγκρισις ὁμῶς κατὰ ἐκτάριον δίδει ὀλιγώτερον ὄξειαν ἀντίθεσιν. Ἡ καταπληκτικ-

Οί Smith, J. S. Mill και A. Marschall και άλλοι οικονομολόγοι, έτόνισαν τήν σημασίαν τής έγγείου ιδιοκτησίας. Τοιούτου είδους σκέψεις παρεμερίσθησαν εις τās βιομηχανικάς χώρας, ενώ άφ' έτέρου συνιστούν τò κέντρον τών οικονομικών προβλημάτων τών ύποανεπτυγμένων περιοχών. Είς τò σημειον αυτό δέν θά άσχοληθώμεν με εκείνην τήν πλευράν τών άγροτικών μεταρρυθμίσεων, ήτις ανάγεται εις τήν κοινωνικήν δικαιοσύνην, αλλά θά έρευνήσωμεν μόνον προβλήματα αναγόμενα εις δύο μόνον πλευράς τής παραγωγικής άποδοτικότητας εις τήν γεωργίαν: τò άριστον μέγεθος τού γεωργικού κλήρου και τò σχετικόν οικονομικόν κίνητρον.

Έν πρώτοις, έκτός άπό τò ότι εις τās πλείστας τών ύποανεπτυγμένων χωρών δέν ύπάρχει πλήρης χαρτογράφεις τού έδάφους και τής ιδιοκτησίας τούτου, και τò πρόβλημα τών μικρών γεωργικών κλήρων είναι σημαντικόν. Τοϋτο άφείλεται, πρώτον, εις τήν συνεχή ύποδιείρεισιν τού γεωργικού κλήρου συνεπεία ραγδαίας σχετικής αύξήσεως τού πληθυσμού και, δεύτερον, εις ύπολειπόμενα άπρηχαιωμένω θεσμών, τής φεουδαρχίας και τής άρχής τής διαδοχής τού Ναπολεονταίου κώδικος. Η κατατεμάχισις αύτή έμποδίζει τήν χρήσιν γεωργικών μηχανημάτων και μειώνει τήν άποδοτικότητα άκόμη και τών πρωτογόνων μέσων. Η μίσθωσις τών γαιών συχνά εις οικονομικάς έρευνας έθεωρείτο ότι συνεπάγεται έκμετάλλευσιν και χαμηλόν εισόδημα. Είς τήν Άγγλίαν, όμως, τά 75% τών γεωργών είναι μισθωτάι γαιών, εις τās Η.Π.Α. τά 42% και εις τήν Γερμανίαν τά 25%. Έν τούτοις δέν δυνατόμεθα νά άποκρύψωμεν ότι ύφίσταται καταπληκτική έκμετάλλευσις, ίδια εις τās περιοχάς τής Μέσης Άνατολής, ένθα τò μίσθωμα ύπερβαίνει τήν πραγματικήν οικονομικήν έγγειον πρόσδοον.

Ός πρòς τήν κολλεκτιβικοποίησιν τού γεωργικού έδάφους εις τήν πρόσφατον ιστορίαν, παρατηρούμεν ότι αύτη έπετεύχθη πρòς χάριν δύο άλλων σκοπών: πολιτικός έλεγχος τών γεωργών και άπόσπασις τού μεγίστου δυνατού μέρους τής παραγωγής.

Ένα άλλο σημειον, σχετικόν με τήν παραγωγικότητα εις τήν γεωργίαν, άφορā τά σχετικά πλεονεκτήματα ή μη τού συστήματος τών φυτειών, ή τής παραγωγής όλων πρòς έμπορίαν άφ' ένòς έναντι τού συστήματος παραγωγής άγαθών πρòς έγχωρίαν κατανάλωσιν και συντήρησιν. Και, ναί μέν, τò πρώτον σύστημα έχει ύπέρ αύτου τò έπιχειρήμα τής ηύξημένης παραγωγικότητας λόγω «μεγάλης κλίμακας» παραγωγής, ενώ προφανώς θεωρείται άκατάλληλον δια τόν λόγον ότι αί ύποανεπτυγμέναί περιοχαί παράγουν κατά κανόνα άνεπαρκή είδη διατροφής.

Η οικονομική ανάπτυξις τών χωρών, έξηρητημένων επί τού παρόντος εκ γεωργικής πρωτογενούς παραγωγής, ανάγεται εις τήν πραγματοποίησιν μεταρρυθμίσεων και θελιτώσεων, αί όποιαί άφορούν είτε άπ' εύθείας τήν γεωργίαν, είτε τήν εθνικήν και διεθνήν οικονομίαν. Τά άμεσα μέτρα, εν όλίγοις, αναφέρονται εις μέτρα θελιτώσεως τού έδάφους, μηχανοποίησιν τής γεωργικής έργασίας, φορολογικήν μεταρρυθμίσιν και, τέλος, όργάνωσιν τής έμπορίας τών προϊόντων και άλλων θεσμών. Άλλά και ή εύθύνη τού κράτους εις τήν διαδικασίαν τής γεωργικής ανάπτυξεως τών ύποανεπτυγμένων περιοχών είναι μεγάλη, πρέπει δέ ή έπέμβασις του νά διασφαλίξη τήν όρθήν άναλογίαν μεταξύ ιδιωτικής, συνεταιριστικής και δημόσιας ιδιοκτησίας. Οιαδήποτε πολιτική και άν άκολουθηή, εν τούτοις, δέν ύπάρχει ύποκατάστατον δια τήν τιμίαν και άποτελεσματικήν κυβέρνησιν και διοίκησιν. Δυνατόν νά άπαιτήσθω κοινωνικήν επανάστασιν όμοίαν με τήν Γαλλικήν δια νά άπαλλαγή ή χώρα άπό τās άνηθήκους κυβερνήσεις, τόν τσιφλικισμόν, τήν άκραν άνίσότητα εις τήν κατανομήν τού πλούτου και τών «εύκαιριών» κ.ο.κ.

Η οικονομική πρόοδος ένισχύεται άπό σχετικήν σταθερότητα ζητήσεως δι' έξαγωγάς και άπό τò έλεύθερον και επεκτεινόμενον πολυμερές έμπόριον. Αί γεωργικάί χώραι πάσχουν κατά τās περιόδους τών διεθνών οικονομικών κρίσεων: αί

«ὄροι ἐμπορίου» στρέφονται εἰς βάρος των, ὁ ὄγκος τῶν πωληθέντων πίπτει καὶ ἐπειδὴ κέχτηνται μικρὰ συναλλαγμاتيκὰ ἀποθέματα, ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγουν εἰς συνεχεῖς ὑποτιμήσεις τοῦ νομισματός των. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἡ οἰκονομικὴ σταθερότης εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σταθερότητα τῶν πλέον ἀνεπτυγμένων οἰκονομιῶν, θὰ ἦτο δυνατόν διὰ τῆς μεγάλης διαφοροποιήσεως τῶν ἐξαγωγῶν νὰ μετριασθῇ ὁ κίνδυνος αὐτός.

Ἄλλὰ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως μεταξὺ γεωργίας καὶ μεγέθους γεωργικοῦ πληθυσμοῦ χρήζει ἀναλύσεως. Ἐξυπακούεται ὅτι πυκνὸς πληθυσμὸς δὲν σημαίνει ἀναγκαστικῶς καὶ ὑπερπληθωρισμόν. Ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς ἡ ἐξαγωγή προϊόντων, τὰ ὁποῖα ἐνσωματώνουν μεγάλην ποσότητα ἐργασίας, δύναται ἐντὸς ὁρίων, νὰ ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν ταύτην τὴν μετανάστευσιν τῆς ἐν ἀφθονίᾳ εὐρισκομένης ἐργασίας. Ἐξ ἑτέρου, τιנές ὑπεστήριξαν τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ ὑπερπληθυσμὸς ἀποτελεῖ πραγματικὴν πλουτοπαραγωγικὴν πηγὴν διὰ μίαν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώραν. Τοῦτο, ἀσφαλῶς, ἀποτελεῖ ὑπερβολήν, διότι θὰ ἠδύνατο καὶ τὸ ἀντίστροφον νὰ ἰσχύῃ, δηλ. καὶ ὁ ὑποπληθυσμὸς εἶναι εὐεργετικὸς, διότι δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἄλλων πλουτοπαραγωγικῶν πόρων.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

Εἶναι ἡ γεωργία, ὑπὸ τὴν πραγματικὴν οἰκονομικὴν σημασίαν, κατὰ κάποιον τρόπον κατωτέρα τῆς βιομηχανίας; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις δὲν παρέχει οὐδεμίαν βάσιν διὰ τὴν συναγωγὴν τοιοῦτου συμπεράσματος. Διὰ τὴν, λοιπόν, μερικοὶ οἰκονομολόγοι, ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ γεωργία εἶναι κατωτέρα τῆς βιομηχανίας; Διὰ τὴν, δηλ. ὑπεστήριχθη ὅτι ἡ μόνη λύσις εἶναι ἡ εἰσαγωγή προστατευτικῶν δασμῶν εἰς τὰς γεωργικὰς χώρας διὰ τὸν λόγον ὅτι, ἡ εἰσαγωγή ἐπιχειρηματικῶν δασμῶν εἰς τὰς γεωργικὰς χώρας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαμηλὴ εἰς τὰς γεωργικὰς χώρας, ἡ θεωρία τοῦ Ricardo περὶ «συγκριτικοῦ κόστους» δὲν ἰσχύει. Ἡ γινῶσκοντις αὐτὴ ὑπεστήριχθη κυρίως ἀπὸ οἰκονομολόγους γεωργικῶν καὶ ὑποανεπτυγμένων χωρῶν. Τοιαῦτη εἶναι καὶ ἡ ἄποψις τοῦ H. W. Singer οἰκονομολόγου τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, διατυπωθεῖσα προσφάτως. Αἱ ἀπόψεις τοῦ Singer περὶ τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως περιλαμβάνουν τρία στοιχεῖα: 1) Μίαν ἐιδικὴν ἄποψιν τοῦ ἐπιχειρηματισμοῦ τῆς ὑπὸ ἀνάπτυξιν βιομηχανίας (infant industry), 2) μίαν διηρυμμένην σημασίαν τῶν «ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν» τῆς βιομηχανίας, καὶ 3) τὴν ὑποτιθεμένην πτώσιν τῶν ὄρων ἐμπορίου τῶν γεωργικῶν χωρῶν πρωτογενοῦς παρατιθεμένην πτώσιν τῶν ὄρων ἐμπορίου τῶν γεωργικῶν χωρῶν ἀξέαγωγῆς. Ὁ Singer ὑποστηρίζει ὅτι ἡ τεχνικὴ πρόοδος εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς νεῖ τὰς τιμὰς καὶ τὰ εἰσοδήματα τῶν παραγωγῶν, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς τεχνικῆς προόδου εἰς τὴν γεωργίαν τὰ ἐξ αὐτῆς πλεονεκτήματα καρποῦνται οἱ καταναλωταί. Ὡς πρὸς τὸ ἐπιχειρηματισμὸν τῆς ὑπὸ «ἀνάπτυξιν» βιομηχανίας (infant industry), ὁ Singer παρατηρεῖ ὅτι ἡ προκατάληψις ὑπὲρ τῆς ἐξαγωγῆς ὠριμένων πρώτων ὕλων καὶ προϊόντων εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας ἠμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραστηριότητος εἰς ἄλλους τομεῖς.

Τέλος, ὡς πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας τῶν «ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν», σημειώνομεν ὅτι ὁ Singer, ὡς πρὸς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, παρετήρησεν ὅτι ἡ πλέον σπουδαία συμβολὴ τῆς βιομηχανίας δὲν εἶναι ἴσως τὸ προϊόν τῆς, ἀλλὰ «τὰ ἀποτελέσματά τῆς ἐπὶ τοῦ γενικοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, ἐπιδεξιότητος, τρόπου ζωῆς, συνηθειῶν, δημιουργίας νέας ζήτησεως κ.ο.κ.».

Αἱ μορφαί, τὰ μέσα καὶ οἱ σκοποὶ τῆς ἐκβιομηχανίσεως εἶναι συχνὰ συγχυμένα εἰς μίγμα λογικῆς καὶ συναισθηματισμοῦ. Τὰ κίνητρα πρὸς ἐκβιομηχανίαν εἶναι ποικίλα, ἀπὸ τοῦ παιδαριώδους θαυμασμοῦ διὰ περιπλόκους μηχανάς, μέχρι τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἐπιθυμίας πρὸς «οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν».

Ὡς ἐκ τούτου, ἀνάλυσις ἐπὶ τοῦ καθαρῶς οἰκονομικοῦ πεδίου δὲν εἶναι ἐπαρκῆς οὐτε διὰ διάγνωσιν οὔτε διὰ ἴαμα, ἀν καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς αὐξήσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου θεωρεῖται ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν οἰκονομικὸν κίνητρον. Ἱστορικῶς ἡ πρώτη ἐκβιομηχανίσις δυσκόλως διακρίνεται ἀπὸ τὴν βελτιωμένην καλλιέργειαν. Ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν σημασίαν τοῦ ὄριου, τοῦτο σημαίνει ἀνάπτυξιν τοῦ ὀδικοῦ συστήματος διὰ τὴν ἐμπορίαν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἀνάπτυξιν τῶν διαφορῶν πηγῶν ἐνεργείας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γεωργικῶν βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας κ.ο.κ. Εἰς ἃς περιπτώσεις ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων μιᾶς χώρας ἀπαρτίζεται ἀπὸ γεωργούς μὲ μικρὰ εἰσοδήματα ἢ ἀνάπτυξις ἄλλου εἶδους βιομηχανιῶν περιορίζεται ἀπὸ τὸ «μέγεθος» τῆς ἀγορᾶς. Πληθοπαραγωγή δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ὥστε νὰ μειωθῆ τὸ κατὰ μονάδα κόστος τοῦ προϊόντος εἰς ἐπίπεδα ἀνταγωνισμοῦ ἔναντι τῶν εἰσαγωμένων. Ἡ σμικρότης τῆς ἀγορᾶς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰ ἄκρως χαμηλὰ εἰσοδήματα τῆς μεγάλης μάξης τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ἀνωτέρω λογικὴ ὁδηγεῖ εἰς τὰ ἐξῆς: Αἱ πρῶται φάσεις ἐκβιομηχανοποιήσεως μιᾶς χώρας ἀναγκαστικῶς πρέπει νὰ συνδέεται μὲ τὴν γεωργίαν, ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς γεωργίας ἔναντι τοῦ συνόλου τοῦ κοινωνικοῦ προϊόντος. Ἡ σπάνις τοῦ κεφαλαίου καθιστᾷ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς παραγωγῶν — εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐκεῖ ὅπου ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς κατοίκων ἀσχολεῖται μὲ τὴν γεωργίαν ὁ Μωάμεθ πηγαίνει στὸ θοῦνδ — ἡ βιομηχανία κινεῖται πρὸς πλεονάζουσαν ἐργασίαν. Τέλος, αἱ βιομηχαναί αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὴν γεωργικὴν παραγωγήν ἐπιτυγχάνουν ἀμεσώτερον αὐξήσιν τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς γεωργικῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως.

Ἡ ἔμφασις ἡ ὁποία ἐδόθη ἀνωτέρω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη κινδύνων, καθ' ὅσον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ὑπάρξις τοιούτου εἶδους εὐκόλως εἶναι ἀντικείμενον «μονοπωλιακοῦ περιορισμοῦ». Ὁ W. A. Lewis διαπιστώνει ὅτι «εἰμεθα ἀναγκασμένοι νὰ διαγράψωμεν τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν ἀπὸ τὸν τομέα τῆς ἐπεξεργασίας ὡς ἀποτελοῦσαν κοινωνικὴν ἀποτυχίαν».

ΑΙ ΔΙΑΔΟΧΙΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΕΩΣ

Ἡ πλεόν ἐπείγουσα καὶ ἐπωφελῆς κατεύθυνσις τῶν πρώτων φάσεων τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως συνδέεται μὲ τὸ προϊόν τοῦ ἐδάφους, τὴν ἐπεξεργασίαν, μεταφορὰν καὶ ἐμπορίαν αὐτοῦ. Πέραν ὅμως αὐτοῦ ποία εἶναι ἡ πλεόν πιθανὴ διαδοχὴ τῶν φάσεων τῆς ἀναπτύξεως;

Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ ἐκλείψουν αἱ πεπαλαιωμένοι τεχνικαὶ μέθοδοι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν κοινὸν φαινόμενον εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχάς. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ τελικὸς προσανατολισμὸς τοῦ Point Four τὸ ὅποιον ἐθεωρήθη ὑπὸ τινων ὡς σχέδιον ἐπενδύσεων. Ὅταν ἡ τοιαύτη ἀνανέωσις ἀπὸ πλευρᾶς τεχνικῆς ἀρχίξῃ νὰ δημιουργῆ προβλήματα «κόστους», τότε περισσότερα κριτήρια χρειάζονται.

Πέραν τῆς φάσεως αὐτῆς, ἐτονίσθη, μετ' ἐμφάσεως εἰς ἐρεύνας συγκεκριμένης οἰκονομίας, ὅτι ἡ ἐκβιομηχανίσις πρέπει νὰ ἀφορᾷ χημικὰς βιομηχανίας, ἐνεργεῖαν, λιπάσματα, μηχανήματα κ.ο.κ. Τὸ κριτήριον ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ γενικότης (καὶ οὐχὶ ἡ ἐξειδίκευσις) τῆς βιομηχανίας. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ κριτήριον τοῦτο εἶναι σημαντικὸν καὶ ἰσχύον μέχρις ὅτου ἡ ἐκβιομηχανίσις ἀντιμετωπίζει πιεστικὰ προβλήματα στενότητος παγίτου κεφαλαίου, εἰδικευμένων φορέων ἐργασίας καὶ ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος.

Τέλος, τὸ κριτήριον τῆς «παραγωγικότητος» ἀπαρτίζει τὸ μόνον ἱκανὸν κριτήριον ἐπενδύσεων εἰς περισσότερον προκεχωρημένα στά-

δια εξέλιξιν. Καθώς ὁ ὄγκος τοῦ παγίου κεφαλαίου αὐξάνει ἢ φυσιολογική πορεία θὰ εἶναι ἀπὸ ὑψηλότερας εἰς χαμηλότεραν παραγωγικότητα. Ἀλλὰ τὸ κριτήριον τῆς παραγωγικότητος ἀρχίζει νὰ ἀτονῇ εἰς πλέον συνηθισμένα περιπτώσεις ὅπου τὸ διαθέσιμον κεφάλαιον εἶναι περιορισμένον, τὰ ἔθνικὰ ἀποθέματα ξένου συναλλάγματος εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μικρά.

Ὁὕτως, ἐπειδὴ τὸ διαθέσιμον πρὸς ἐπενδύσεις κεφάλαιον εἶναι μικρὸν μία χώρα δίδει μικροτέραν προτεραιότητα εἰς τὴν κατασκευὴν βιομηχανίας χάλυθος. Ὁμοίως ἐπειδὴ τὸ ξένον κεφάλαιον εἶναι βραχυπρόθεσμον ἢ ἐπειδὴ αἱ κρατικαὶ ἐπενδύσεις πρέπει διὰ πολιτικούς λόγους νὰ εἶναι μορφῆς ταχείας ἀποδόσεως δι' αὐτὸ τὸ κριτήριον τῆς παραγωγικότητος ἀγνοεῖται ἐπ' ὠφελείᾳ ἐπενδύσεων μὲ μικρὰν περίοδον «ὠριμάνσεως».

Τέλος, τὸ κριτήριον τῆς παραγωγικότητος χάνει τελείως τὴν σημασίαν του εἰς τὴν περιπτώσει ἐπενδύσεων ἀφορωσῶν τὴν παιδείαν, δημοσίαν ὑγείαν κ.ο.κ., καθ' ὅσον εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἡ παραγωγικότης δὲν εἶναι δεκτικὴ ποσοτικοῦ προσδιορισμοῦ.

Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν διὰ πᾶσαν μορφήν οἰκονομίας. Ἡ διευθυνομένη καὶ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία ἀντιμετωπίζουν τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς προβλήματα μὲ μίαν φιλελευθέραν οἰκονομίαν.

Αἱ βασικαὶ συνθήκαι ἐκβιομηχανίσεως ἐμφανίζουν μεγαλυτέραν ποικιλίαν ἐξ αἰτίας διαφορῶν εἰς τὴν πίσιν τοῦ πληθυσμοῦ, φυσικῶν πόρων, ἀναλφαθητισμοῦ, τεχνολογικῶν συνθηκῶν κλπ., παρὰ ἐξ αἰτίας διαφορῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν μορφήν πολιτικῆς ὀργανώσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναται νὰ γίνῃ ἡ ἀκόλουθος γενίκεσις: Ἡ ἐκβιομηχανίσις κατὰ κανόνα καὶ ὀρθολογικῶς θὰ πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ διαδικασίας αἱ ὅποια εὐρίσκονται πλησιέστερον πρὸς τὴν γεωργίαν, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν καὶ τῆς κατασκευῆς ὑφαντικῶν προϊόντων. Τὸ ἐπόμενον στάδιον φαίνεται λογικῶς νὰ περικλείῃ βασικὰ καὶ γενικοῦ χαρακτήρος βιομηχανίας, ὡς χημικὰς, λιπασμάτων, ἐνεργείας κ.ο.κ. Πέραν τῆς φάσεως αὐτῆς οὐδὲν δύναται νὰ προβλεφθῇ ἄνευ μελέτης τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ἘΝΤΑΣΕΩΣ, ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΥ ΤΟΥ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν χρονικὴν σειρὰν δημιουργίας παγίου κεφαλαίου, ὑπάρχουν ἐπίσης βασικὰ προβλήματα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἀναλογίας κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ἢ, ἄλλως, τὴν «κεφαλαιουχικὴν ἔντασιν», εἰς τὸ κατάλληλον «μέγεθος» τῶν βιομηχανικῶν καὶ τὴν «ταχύτητα» μὲ τὴν ὁποίαν ὀλόκληρος ἡ διαδικασία τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως προχωρεῖ. Τὰ τρία αὐτὰ προβλήματα, εἶναι περίπλοκα ἀφ' ἑνὸς, ἀλλὰ καὶ ἀσυμφωνία ὡς πρὸς τὴν λύσιν των ὑπάρχει.

Ἐν πρώτοις, εἰς τὴν κεφαλαιουχικὴν ἔντασιν παρατηροῦμεν, ὅτι ὑφίσταται φιλοσοφία τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἢ ὁποία δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν οἰκονομικὴν κλίμακος βιομηχανίας. Ἡ φιλοσοφία αὕτη ἐκφράζει ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν ἰκανότητα οἰκονομίας νὰ προωθήσῃ τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως πέραν ὀρισμένων ὁρίων. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον ὑπάρχει μία ἄλλη θέσις ὑποστηρίζουσα ρητορικῶς τὴν ἀποφιν περὶ δημιουργίας ἄκρως ἐντατικῶν — κεφαλαιουχικῶν ἐπενδύσεων, μεγάλης κλίμακος βιομηχανικῶν, γενικῶς προσδίδουσα μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν βιομηχανίαν ὡς ἐκ τῶν προκυπτουσῶν ὀφελειῶν ἐκ τῆς «συμπληρωματικότητος» καὶ τῆς «αὐξήσεως ἀποδόσεως» ἐν αὐτῇ. Διαμάχαι τοιοῦτου εἶδους σπανίζων συντελεστῆς, τὸ κεφάλαιον, πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ οἰκονομικῶς ἔναντι

τι τῆς ἐργασίας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν θεωρητικὴν ἐνόησιν τοῦ κριτηρίου τῆς παραγωγικότητος. Κεφαλαιουχικῶς ἐντατικαί ἐπενδύσεις προϋποθέτου ἀφθονίαν κεφαλαίου καὶ μικρὰ ἐπιτόκια. Ἄλλὰ καὶ ἱστορικῶς ἡ ἐκβιομηχανίσις ἐπροχώρησεν ἀπὸ τῆς ἐλαφρᾶς εἰς τὴν βαρεῖαν βιομηχανίαν. Οἱ κριτικοὶ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συμφωνοῦν μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ M. Dobb ὅτι τὰ ἀνωτέρω βασίζονται εἰς στατικὸν ἐπιχειρήμα, καθ' ὅσον ἀρχίζουσιν μὲ δοθεῖσαν ποσότητα κεφαλαίου εἰς ἐκάστην χώραν, ἐνῶ, ἡ κεντρικὴ ἐρώτησις ἡ ἀναγομένη εἰς προβλήματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀναφέρεται εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τὸν ρυθμὸν μεταβολῆς τοῦ κεφαλαίου μιᾶς οἰκονομίας. Ἐν τούτοις, ἡ ἄποψις τῶν κριτικῶν συγχέει δύο κεχωρισμένα θέματα διότι τίποτε δὲν πείθει ὅτι ὁ ταχύτερος ρυθμὸς ἐπενδύσεων ἀποταμιεύσεων ἀναγκαστικῶν συνεπάγεται χρησιμοποίησιν κεφαλαίου εἰς τοιαύτην ἀναλογίαν ἔναντι τῆς ἐργασίας ὥστε νὰ ἀπολήγῃ εἰς τὸ minimum δυνατόν κόστος παραγωγῆς ἐπὶ τῇ θάσει τῶν τρεχόντων ἡμερομισθίων καὶ ἐπιτοκίων. Οἰαδήποτε παρέκκλισις ἀπὸ τὸ κριτήριο αὐτὸ ἀπολήγει εἰς κατασπατάλησιν κεφαλαίου, ἀδιάφορον ποῖον εἶναι τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς ἐντὸς τοῦ οὐλοῦ λαμβάνει χώραν αὐξήσις ἐπενδύσεων. Καθ' οἷονδήποτε λογισμὸν ἡ ἀφθονος ἐργασία ἀπαιτεῖ τὸ ἀντίθετον δηλ. ὑψηλὴν σχέσιν ἐργασίας πρὸς τὸ κεφάλαιον. Τὸ ἐπιχειρήμα αὐτὸ δὲν ἀνάγεται εἰς ζήτημα προτιμήσεως παραγωγῆς εἰδῶν καταναλώσεως ἔναντι κεφαλαίου ἀλλὰ εἰς τὸ «πῶς» θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ παραγωγή τούτων. Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ρυθμὸς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου εἶναι ὑψηλός, τὰ κατάλληλα κεφαλαιουχικά ἀγαθὰ διὰ μίαν ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν δύνανται νὰ εἶναι «ἐλαφρᾶς» μορφῆς. Μία ἄλλη, ἐνδιαφέρουσα, πλεονὰ ὑπὲρ τῆς προκαταλήψεως διὰ τὴν ἐλαφρὰν βιομηχανίαν (ἢ, ἄλλως, τὴν ἐργασιακῶς ἐντατικὴν βιομηχανίαν) εἶναι τὸ θέμα τοῦ τεχνικῶς πεπαλαιομένου κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Παρατηρεῖται εἰς πλείστας περιπτώσεις, ἀκόμη καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅτι ἡ σπάνις κεφαλαίου καθιστᾷ οἰκονομικῶς ἐπιωφελετὴ τὴν χρῆσιν τεχνικῶς πεπαλαιομένου ὕλικου. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς δὲ τοιούτων μηχανῶν ἐκ τῶν πλέον ἀπτυγμένων χωρῶν ἐπιτυγχάνεται γενικὴ ὠφέλεια τόσον διὰ ἀνεπτυγμένας ὅσον καὶ διὰ τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας.

Ὡς πρὸς τὸ «μέγεθος» τῶν μονάδων παραγωγῆς παρατηροῦμεν, κατ' ἀρχὴν, ὅτι τοῦτο συνιστᾷ διαφορικὸν πρόβλημα ἀπὸ τὸ προηγούμενον, δηλαδὴ τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ ἐλαφρᾶς ἢ βαρεῖας βιομηχανίας, τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ κεφαλαιουχικῶς ἢ ἐργασιακῶς ἐντατικῆς παραγωγῆς. Εἰς τὰς διευθυνομένας οἰκονομίας ἀπαντᾷται συνήθως Μαρξιστικὸς θαυμασμὸς ὡς πρὸς τὸ «μέγεθος» ἀπλῶς τῆς μονάδος παραγωγῆς καὶ τὰς ἐκ τούτου προκυπτούσας οἰκονομίας. Τὸ μέγιστον τῆς ἐπιτυχίας τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, εἶναι γενικῶς παραδεδογμένον, ἐξαρτᾷται ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ἀλληλοεξάρτησιν τῶν διαφόρων τοιμῶν τῆς οἰκονομίας. Ἐὰν λάβῃ χώραν μεγάλῃς ἐκτάσεως ἐπένδυσιν εἰς μεγάλας μονάδας παραγωγῆς, ὁ κίνδυνος κακοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς «ἀρίστης» ἀποδόσεως καὶ τῆς «ἀρίστης» ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων αὐξάνει. Ἄλλος κίνδυνος συνίσταται εἰς τὴν ἐξάντλησιν τῶν χρηματικῶν πόρων πρὶν κἂν τὸ ἔργον συμπληρωθῇ.

Τέλος, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ θέμα τοῦ «ρυθμοῦ» τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως, δηλαδὴ, τοῦ κατὰ πόσον ταχὺς ἢ βραδὺς ρυθμὸς τῆς ἀναπτύξεως εἶναι προτιμητέος. Κατ' ἀρχὴν τὸ πρόβλημα τῆς «συμπληρωματικότητος» ἔχει κεντρικὴν σημασίαν, ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὅλαι αἱ βιομηχανίαι εἰς μίαν οἰκονομίαν εἶναι ἀλληλοεξαρτημένα. Εἰς μίαν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν, κάθε βιομηχανία, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν ἀναπτύσσεται δυσαναλόγως ἔναντι τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ δημιουργῇ οἰκονομίας εἰς τὴν παραγωγήν ἢ νὰ βελτιώσῃ τὸ προϊόν τῆς. Τοῦτο δημιουργεῖ πλεονεκτήματα ἐκ τοῦ προαναφερθέντος λόγου τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Αἱ «ἐξωτερικαὶ οἰκονομίαι» ἀνάγονται εἰς τὸ ἴδιον φαινόμενον μὲ τὴν ἐξῆς σπουδαίαν ὁμωσ διαφορᾶν, ὅτι ἡ ἔμφρασις ἀλλάζει ἀπὸ τὸ σύνολον εἰς τὴν

Ἡ δικαιολόγησις αὕτη δὲν ἔλκει μόνον ἀπὸ τὰ συμφέροντα τοῦ ἰδιώτου - κεφαλαιούχου. Ὁ Χάρτης τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν ὑποστηρίζει τὴν ἀποψιν ἰσότητος εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν πόρων τοῦ κόσμου. Μετακίνησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ὑπὸ μορφὴν μεταναστεύσεων, σπανίως θὰ ἠδύνατο νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα αὐτό. Ἐνῶ ἡ ἐλευθέρα μεταφορὰ καὶ χρησιμοποίησις κεφαλαίου ἀπὸ μιᾶς περιοχῆς εἰς ἄλλην, θὰ ἠδύνατο, ἐντὸς ὠρισμένων πλαισίων, νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν μετακίνησιν ἐργατῶν. Τῷ ὄντι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγείρῃ τις βασικὰς ἀμφιβολίας περὶ τῶν μεγίστων εὐνοϊκῶν ἀποτελεσμάτων τῶν προερχομένων ἐκ τῆς μετακινήσεως κεφαλαίων ἀπὸ περιοχὰς χαμηλῆς παραγωγικότητος εἰς περιοχὰς ὑψηλῆς παραγωγικότητος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δημιουργοῦνται πραγματικὰ πλεονεκτήματα, ὡς ἡ δυνατότης οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ σχηματισμοῦ παγίου κεφαλαίου, ἡ διατήρησις τοῦ ἐπιπέδου τῆς καταναλώσεως, ἡ μείωσις καὶ τῶν πληθωρικῶν πιέσεων καὶ τῶν ἐκ τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν προερχομένων διαταραχῶν κ.ο.κ.

Τὸ πρόγραμμα οικονομικῆς βοήθειας τῶν Η.Π.Α. (Point-Four) ἤλλαξε τὴν ἔμφασιν ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως περὶ τῆς σημασίας τῆς ξένης βοήθειας καὶ δανεισμοῦ εἰς τὴν μεταλαμπάδευσιν ἰδεῶν καὶ μεθόδων, ἀναγομένων εἰς τὴν τεχνικὴν, δημοσίαν ὑγιεινὴν, παιδείαν καὶ ἀποτελεσματικὴν δημοσίαν διοίκησιν. Καὶ τοῦτο διότι πιστεύεται ὅτι «κεφάλαιον» ἀφ' ἑαυτοῦ μόνον δὲν δύναται νὰ κάμῃ θαύματα. Ἐντεθὲν καὶ ἡ ἀλλαγὴ ἐμφάσεως ἀπὸ τὴν ξένην εἰς τὴν ἐγχωρίαν χρηματοδότησιν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἀνάγκη ἀναπτύξεως τῶν ἐγχωρίων πηγῶν χρηματοδοτήσεως ὀφείλεται εἴτε εἰς ξενοφοβίαν, εἴτε εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδέποτε τὸ ξένον κεφάλαιον θὰ διατεθῇ εἰς ἐπαρκεῖς ποσότητες. Οἱ διάφοροι διεθνεῖς οικονομικοὶ ὄργανισμοὶ διετύπωσαν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ τὴν ἀποψιν, ὅτι «ὁ ρόλος τῶν ξένων κεφαλαίων πρέπει νὰ ἔχη μόνον συμπληρωματικὸν χαρακτῆρα». Διότι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ξένου κεφαλαίου θὰ ἔχη μόνον μεταδτικὴν σημασίαν, ἐὰν αἱ συνήθειαι τοῦ κοινοῦ ὡς πρὸς τὴν κατανάλωσιν καὶ ἀποταμίευσιν, οἱ θεσμοὶ καὶ τὰ νομικὰ πλαίσια τῆς δημιουργίας κεφαλαίου δὲν προσαρμοσθῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς διαδικασίας δημιουργίας καὶ διατήρησεως παγίου κεφαλαίου. Ὅθεν ἡ διαρκὴς βάση διὰ τὴν δημιουργίαν ὑψηλοτέρου βιοτικῶ ἐπιπέδου πρέπει νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἐκπορευθῇ ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐθνικὴν οικονομίαν καὶ κοινωνίαν. Μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ τὰ θεμέλια τῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἐνδογενοῦς χαρακτῆρος, ὁ οικονομικὸς πρόδος δὲν εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς παλινδρομήσεις. Εἶναι ἡ θέλησις τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας, ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ ἀεξήσῃ τὸν ρυθμὸν τῶν ἐπενδύσεων καὶ τὴν κατάλληλον χρησιμοποίησίν του, ἡ ὁποία τελικῶς θὰ ἀποδειχθῇ τὸ καλῦτερον θεμέλιον τῆς οικονομικῆς προόδου. Ἐν τούτοις, δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῇ ἡ ἀποψις, ὅτι ὠρισμένη εἰσορῆ ξένου κεφαλαίου δύναται νὰ δώσῃ ὠθησιν εἰς τὸν ἐγχώριον σχηματισμὸν κεφαλαίου.

Εἰς ὅλας τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὁ τυπικὸς μέσος ἄνθρωπος, ὁ χωρικός, ἀποταμιεῖ ἐλάχιστα ἢ τίποτε. Ἡ μεσαία τάξις ἀπαρτίξεται ἀπὸ εὐπορωτέρους γαιοκτῆμονας ἢ ἐπαγγελματίας ἢ ἄτομα, γενικῶς ἀσχολούμενα μὲ τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν, οἱ ὅποιοι, ἐν τῷ συνόλῳ τῶν, δὲν συμβάλλουν ἀρκούντως εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμιεύσεως. Τέλος, οἱ πλούσιοι γαιοκτῆμονες, ἔμποροι, βιομήχανοι κ.ο.κ. ἀποταμιεύουν, ἀλλ' αἱ ἀποταμιεύσεις τῶν δὲν τοποθετοῦνται συνήθως εἰς μορφὰς ἐπενδύσεων, αἱ ὁποῖαι αὐξάνουν τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν.

ΕΜΠΟΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Ἐν πρώτοις, τὰ χαμηλὰ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματα καθιστοῦν τὴν δημιουργίαν ἀποταμιεύσεων δύσκολον, καὶ ἡ ἔλλειψις ἀποταμιεύσεων συμπιέζει συνεχῶς τὰ εἰσοδήματα εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα. Εἰς χώρας μὲ πολὺ μικρὰ εἰσοδήματα ἡ ἀπελ-

πισ ἔνδεια, ἢ ἀγραμματασύνη καὶ πενιχρὰ υἰεῖα ἐξαλείφουν οἰοδηποτε σπινθηρα οἰκονομικοῦ κινήτρον καὶ ἀποτελεσματικῆς ἐπιθυμίας ἀποταμιεύσεως. "Ὅπου τὰ εἰσοδήματα εἶναι ὀλίγον ὑψηλότερα, μεγάλο μέρος τῶν ἀποταμιευμάτων δαπανᾶται εἰς ἐπιδεικτικὰς ἱεροτελεστίας κ.ο.κ. Διὰ τὰ εἰσέτι ὑψηλότερα εἰσοδήματα ἰσχύει ἐνῶ μὲν προοδευτικὴ φορολογία, μέχρις ἐνὸς σημείου, δύναται νὰ ἔχη εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ὑπὲρ τῆς ἀποταμιεύσεως, ἐν τούτοις, ὀλιγώτερον ἄνισος κατανομή τοῦ εἰσοδήματος, δύναται νὰ ἔχη δυσμενῆ ἀποτελέσματα ἐπ' αὐτῆς, ἰδίᾳ εἰς χώρας χαμηλοῦ εἰσοδήματος.

Ἄλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἰδιωτικῶν ἠθελημένων ἀποταμιευμάτων, δὲν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ὅτι ὑποχρεωτικῶς ἢ ὑπαρξίς των εἶναι εὐνοϊκὴ διὰ τὰς παγίας ἐπενδύσεις. Εἰς ἀρκετὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας τὸ ἀποταμιευόμενον τμήμα τοῦ εἰσοδήματος ἀποθησαυρίζεται ὑπὸ μορφῆν χρυσῶν νομισμάτων ἢ σταθερωτέρων ξένων χαρτονομισμάτων.

Καί, ὡς γνωστόν, ἢ ἀποταμιεύσεις ἐκείνη, ἢ ὁποία δὲν μετατρέπεται εἰς παγίας ἐπενδύσεις, ἀλλ' ἀποθησαυρίζεται ὑπὸ οἰοδηποτε μορφῆν, χάνεται τελικῶς διὰ τὴν κοινωνίαν, διότι, ὡς μὴ δημιουργοῦσα ἀποτελεσματικὴν ζήτησιν, μειώνει τὸ ἐθνικὸν ποσάματα, ἐπενεργοῦσα ἀντιπληθωρικῶς ἐπὶ τοῦ χρηματικοῦ εἰσοδήματος, εἰς μίαν περίοδον πληθωρισμοῦ.

Εἰς θλας τὰς χώρας, ἐκτὸς τῆς Δυτικῆς Ἐυρώπης καὶ Βορείου Ἰαμερικῆς, τὰ ἐπιτόκια εἶναι ὑψηλά. Τούτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ διαθέσιμα κεφάλαια εἶναι ἀνεπαρκῆ. Τούτο δὲ ἐξηγεῖ διατὶ τὰ ἐπιτόκια εἶναι ὑψηλά καὶ οὐχὶ ἢ ὑψηλὴ παραγωγικότης τοῦ κεφαλαίου.

Εἶδομεν ὅτι ἢ οἰκονομικὴ πρόδος ἀπαιτεῖ ὄχι μείωσιν τῆς καταναλώσεως, ἀλλ' ὅπως μέρος τῆς ἀδξήσεως τῆς διατεθῆ διὰ τὸν σχηματισμὸν παγίου κεφαλαίου. Ἐν τούτοις καὶ αὐτὴ ἢ μικρὰ ἀπαιτήσεις καὶ προϋπόθεσις εἶναι δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῇ. Τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἢ ἐξ ὑπαρχῆς πρόληψις ἐξαφανισμοῦ τῆς ἀδξήσεως τοῦ εἰσοδήματος ὑπὸ τῆς τυχόν παραλλήλου ἀδξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἢ τῆς καταναλώσεως. Διότι ἢ ἀρχικῶς ἠδξημένη ἀποταμιεύσεις ἐπενεργεῖ πολλαπλασιαστικῶς ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ ἀπολύμειυσις ἐπενεργεῖ πολλαπλασιαστικῶς ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Πῶς εἶναι δυνατὴ ἢ του καὶ σχετικὸ ὕψος αὐτῶν τούτων τῶν ἀποταμιεύσεως διαδικασίας ἀποταμιεύσεων - ἐπενδύσεων;

ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΝ

Σπανίως συναντᾶ κανεῖς ἀποταμιευτικὸν πνεῦμα εἰς μίαν κοινωνίαν, ὅπου ὁ πληθωρισμός, ἢ ἀμάθεια καὶ ἢ ἀπελπίς ἔνδεια ἀποτελοῦν ἐνδημικὴν νόσον. Ὅθεν, ἢ ὁδὸς τῆς ὀλικῆς ἐθνικῆς εὐημερίας πρέπει νὰ ἀρχίσῃ διὰ τῆς γενικῆς καὶ καταλλήλου ὕψσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τεχνικῶς βελτιωμῆ λήλου ὕψσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, διὰ τῆς καταπολεμῆσεως τοῦ πληθωρισμοῦ. Ἐν καὶ τι νως μεθόδων παραγωγῆς, διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποταμιεύσεως, ἐν νῆς πιστεύου, ὅτι ὁ πληθωρισμὸς δημιουργεῖ «ἀναγκαστικὴν ἀποταμίευσιν», ἐν τούτοις, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τούτο γίνεται εἰς θάρος τῆς «ἠθελημένης» ἀποταμιεύσεως, μὲ τὴν πρόσθετον βλάβην ὅτι αἱ ἀποταμιεύσεις τελικῶς σπαταλῶνται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ πληθωρισμοῦ προκαλουμένης κακῆς χρησιμοποίησεως τῶν παραγωγικῶν πόρων τῆς οἰκονομίας. Ὁ ἀναγνώστης ἀντιλαμβάνεται τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν καταφανῶς αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν εἰς τὴν παροῦσαν φάσιν ἐξελίξεώς της.

Εἰς πλείστας ὑποανεπτυγμένας χώρας αἱ Τράπεζαι ἀποταμιεύσεως εἶναι ἀνεπαρκτοί, ἐκεῖ δὲ ὅπου εἶναι διαδομένα συνδουάζου τὴν συλλογὴν τῶν ἀποταμιεύ-

σεων με τὰ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τῶν ἐμπορικῶν Τραπεζῶν, δηλαδή, ἀντὶ νὰ ἐπενδύουν τὰς κατατεθειμένας ἀποταμιεύσεις εἰς χρηματογράφα τοῦ δημοσίου ἢ τῶν ἰδιωτικῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, χρησιμοποιοῦν αὐτὰς διὰ βραχυπρόθεσμον ἐμπορικὴν χρηματοδότησιν.

Ὅπως, αἱ ἐμπορικαὶ Τράπεζαι παίζουν σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιουσίας, ὅσαις ὅμως περιορίζεται, εἰς τὴν χορηγιοτοδότησιν τῶν εἰσαγωγῶν, ἐξαγωγῶν καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, ἐνῶ ἡ σημασία τῶν εἰς τὴν συγκέντρωσιν κεφαλαίων πρὸς μακροχρόνιον ἐπένδυσιν εἶναι μᾶλλον περιορισμένη. Καθ' ὅμοιον τρόπον, εἰς τὰς ὑποανεπτυκτοὺς οἰκονομίας, τὰ χρηματιστήρια ἀξιῶν ἢ εἶναι ἀνὸ πάραυτα ἢ ὅπου ὑπάρχουν δὲν ἀνταποκρίνονται καθόλου εἰς τὸν προορισμὸν τῶν συνισταμένων εἰς τὴν δραστηριοποίησιν τῶν ἀποταμιεύσεων καὶ χρησιμοποίησιν τῶν εἰς τὰς πλέον παραγωγικὰς μορφὰς ἐπενδύσεων. Εἰς τινὰς περιπτώσεις ὁ μερσαμὸς εἰς τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ, τὴν διηνεκῆ διακράτησιν χρηματιστηριακῶν ἀξιῶν ἐκ μέρους πλουσίων οἰκογενειῶν, τὴν προτίμησιν ἐπενδύσεων εἰς ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν κ.ο.κ.

Εἰς οἰανδήποτε χώραν, ἀλλ' ἰδίως διὰ μίαν ἀναπτυσσομένην, ἢ ὑπαρξῆς μιᾶς ἀγορᾶς κυβερνητικῶν χρεογράφων (ὀμολογιῶν) ἀποτελεῖ μίαν εὐρυτάτην πηγὴν δραστηριοποιήσεως ἀποταμιεύσεων πρὸς ἐπένδυσιν, χωρὶς τὸν παραμικρὸν κίνδυνον πληθωρισμοῦ. Ἐν τούτοις τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς δυσπιστίας ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν ἔναντι τῶν «ὀμολογιῶν» τῆς κυβερνήσεως τοῦ δέον νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν κυβέρνησιν ἢ, ἐν μέρει, εἰς τὴν ὑπαρξιν παλαιῶν ἢ νέων πληθυσμῶν, ἢ, τέλος, εἰς τὸ ὅτι τὸ δημόσιον εἰς τὸ παρελθὸν ὑπῆρξε κακὸς ὀφειλέτης ἀρνηθεὶς εἴτε τὴν καταβολὴν τῶν τόκων ἢ καὶ τοῦ χρέους. Ἀλλὰ πέραν τῶν ἀνωτέρω λόγων ἀνάγκη ὑπάρξῃς μιᾶς ἀγορᾶς κυβερνητικῶν χρηματογράφων, δέον νὰ τονισθῆ ὅτι «δι' αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ἐνασχίσεως πολιτικῆς «ἐλευθέρως ἀγορᾶς» διευκολύνεται ὁ νομισματικὸς ἔλεγχος ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Τραπεζῆς καὶ ἡ ἐνάσκησις ἀληθοῦς νομισματικῆς πολιτικῆς. Ἐνας συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι «ἡ ἀνικανότης τῶν κυβερνήσεων νὰ πωλήσουν ὀμολογίας τῶν εἰς τὸν λαόν τῶν εἶναι ὁ πρωταρχικὸς λόγος ἰδρύσεως κεντρικῶν τραπεζῶν σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, διότι μόνον ἐκ τῆς πηγῆς αὐτῆς αἱ κυβερνήσεις τῶν χωρῶν αὐτῶν δύνανται νὰ ἐπιτύχουν πιστώσεις».

Αἱ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας περιοχαὶ εἶναι περισσότερον ἐκτεθειμένα εἰς τὸν πληθωρισμὸν παρὰ αἱ παλαιαὶ ἡδὴ ἐκβιομηχανισθεῖσαι περιοχαί. Τοῦτο δὲ διότι εἰς τὰς πρώτας σπανίως ὑφίσταται ἄργον μηχανικὸν δυναμικόν. Ὅθεν ἡ παραγωγὴ εἶναι αὐστηρῶς ἀνελαστικὴ καὶ αὐξήσεις τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων πιέζουν τὰς τιμὰς πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ροπὴ πρὸς κατανάλωσιν εἶναι χαρακτηριστικῶς μεγάλη καὶ αἱ εὐκολαὶ χρησιμοποίησεως ἀποταμιεύσεων εἰς νέας ἐπενδύσεις περιορισμένα, ὥστε νομισματικὴ ἐπέκτασις δύναται ἀπλοῦστα νὰ ἀπολήξῃ εἰς ἠϋξημένας τιμὰς. Μία ἐν ἐξελίξει οἰκονομία ἀντιμετωπίζει ἀδιακόπως πολλὰς μορφὰς σπάνεως (bottlenecks) εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔργου μέχρις ὅτου ἀρχίζει νὰ ἀποδίδῃ ἡ οἰκονομία μένει ἐκτεθειμένη εἰς ἐπικινδύνους πληθωρικὰς ἐπιδράσεις. Ἀκόμη καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν πλεοναζουσῶν ἐργατικῶν χειρῶν δημιουργεῖ πληθωρισμὸν ἐκτὸς ἐὰν τὰ εἰς τροφίμα ἐφόδια παρουσιάζουν ἐλαστικότητα ἢ ἐὰν ἡ φορολογία αὐξηθῆ. Ἀλλ' ἐνδέχεται τὰ δημοσιονομικὰ καὶ νομισματικὰ μέτρα πρὸς ἔλεγχον τοῦ πληθωρισμοῦ νὰ εἶναι ἀνεπαρκῆ. Ἐνδέχεται, ἢ ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ, πρὸς τὴν ἐτοιμότητα καὶ ἰκανότητα τῆς κυβερνήσεως νὰ χειρισθῆ τὸ πρόβλημα τοῦ πληθωρισμοῦ, νὰ εἶναι μικρὰ συντεταγμένη διηνεκὸς καταστάσεως πληθωρισμοῦ. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ συμβῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας ἰδίως χώρας ἐκδηλοῦνται συστηματικώτερα καὶ μετ' αὐτῶν ἔντασιν.

Η ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ: Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Ὁ πληθωρισμὸς δὲν στερεΐται ὑποστηρικτῶν εἰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐπιθυμοῦν μὲν τὴν οἰκονομικὴν τῶν ἀνάπτυξιν, ἐν τούτοις στεροῦνται τῶν καταλλήλων ὀργανισμῶν καὶ φορέων ἀποταμιεύσεως καὶ ἐπενδύσεων. Εἰς μίαν μάλιστα περίπτωσιν, ὑπεστηρίχθη ἄποψις ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ὑπὲρ τῶν εὐπορωτέρων τάξεων μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι αὗται ἀποταμιεύουν καὶ ἐπενδύουν. Ἀριθμὸς Ἀμερικανῶν οἰκονομολόγων, ἐξετάζων τὴν πολεμικὴν καὶ μεταπολεμικὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὕλων, τονίζει τὸ γεγονός ὅτι προσπάθεια πρὸς διατήρησιν σταθερότητος εἰς τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν εἰς τὰς χώρας τὰς παραγούσας πρωτογενῆ προϊόντα, θὰ ἀπήτει, ὅπως αἱ αὐξανόμεναι τιμαὶ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων ἀντισταθόντα, θὰ ἀπήτει, ὅπως αἱ αὐξανόμεναι τιμαὶ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων. Καὶ τοῦτο, ὡς πιστεύουν, θμίζονται ἀπὸ πῶσιν τιμῶν τῶν ἐγχωρίων προϊόντων. Καὶ τοῦτο, ὡς πιστεύουν, ὀδηγεῖ εἰς οἰκονομικὴν ὑφασιν καὶ διακόπτει τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀκαπτόξεως.

Ἐν τούτοις, ἐναντι αὐτῶν ὑπάρχουν βασικαὶ ἀντιρρήσεις. Ἡ εὐκινησία τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς διευρύνεται μᾶλλον δι' ἀμέσων μέτρων, παρά διὰ τοῦ πληθωρισμοῦ μὲ τὸ ὑψηλὸν τοῦ κοινωνικὸν κόστος. Ἀσφαλῶς ὁ «ἐλαφρὸς πληθωρισμὸς» θὰ ἔχῃ καὶ ἐλαφρά μόνον μειονεκτήματα. Ἀλλὰ μία ἐκ προθέσεως ἐλαφρὰ σμῆς» θὰ ἔχῃ καὶ ἐλαφρά μόνον μειονεκτήματα. Ἀλλὰ μία ἐκ προθέσεως ἐλαφρὰ σμῆς» θὰ ἔχῃ καὶ ἐλαφρά μόνον μειονεκτήματα. Ἀλλὰ μία ἐκ προθέσεως ἐλαφρὰ σμῆς» θὰ ἔχῃ καὶ ἐλαφρά μόνον μειονεκτήματα. Ἀλλὰ μία ἐκ προθέσεως ἐλαφρὰ σμῆς» θὰ ἔχῃ καὶ ἐλαφρά μόνον μειονεκτήματα.

Ἐξ ἐτετάσμεν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίαι ἀναποφεύκτως ἰδιαιτέρως εἰς μίαν ἐκ τῶν πληθωρισμῶν εὐαίσθητον οἰκονομίαν. Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίαι ἀναποφεύκτως ἰδιαιτέρως εἰς μίαν ἐκ τῶν πληθωρισμῶν εὐαίσθητον οἰκονομίαν. Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίαι ἀναποφεύκτως ἰδιαιτέρως εἰς μίαν ἐκ τῶν πληθωρισμῶν εὐαίσθητον οἰκονομίαν. Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίαι ἀναποφεύκτως ἰδιαιτέρως εἰς μίαν ἐκ τῶν πληθωρισμῶν εὐαίσθητον οἰκονομίαν.

Ὁ Kindleberger διαιρεῖ ὅλας τὰς χώρας εἰς τέσσαρας ἰ-ἐξωτερικῶν πληρωμῶν. Ὁ Kindleberger διαιρεῖ ὅλας τὰς χώρας εἰς τέσσαρας ἰ-ἐξωτερικῶν πληρωμῶν. Ὁ Kindleberger διαιρεῖ ὅλας τὰς χώρας εἰς τέσσαρας ἰ-ἐξωτερικῶν πληρωμῶν. Ὁ Kindleberger διαιρεῖ ὅλας τὰς χώρας εἰς τέσσαρας ἰ-ἐξωτερικῶν πληρωμῶν.

πλέον αποδοτικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν γίνεται — ὅλαι αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπιζοῦν. Αἱ σχέσεις κόστους — τιμῶν διαστρεβλοῦνται, οἱ σπανίζοντες οἰκονομικοὶ πόροι χρησιμοποιοῦνται ἥκιστα ἀποδοτικῶς καὶ τόσον ὁ ἐπιχειρηματικὸς ὅσον καὶ ὁ κυβερνητικὸς σχεδιασμὸς καθίστανται ἀνέφικτοι. Ὁ συνεχὴς πληθωρισμὸς δημιουργεῖ φυγὴν τοῦ κεφαλαίου εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ ἐμποδίζει τὴν μετανάστευσιν τοῦ ξένου κεφαλαίου εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Αἱ εἰσαγωγαὶ εὐνοοῦνται καὶ αἱ ἐξαγωγαὶ πλήττονται. Πιέσεις δημιουργοῦνται ἐπὶ τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν ἀπαιτούσαι ὑποτιμήσεις, ἀμέσους ἐλέγχους ἢ ἔλεγχον συναλλάγματος. Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ μικρὰ εἰσοδήματα κατὰ κανόνα ζημιοῦνται ἐκ τοῦ πληθωρισμοῦ. Ὁ πληθωρισμὸς δημιουργεῖ κοινωνικοὺς ἀνταγωνισμούς, ὑπονομεύει τὴν συναίσθησιν εὐθύνης τῶν ἀτόμων, μειώνει τὰ κίνητρα τῆς τιμίας ἐργασίας καὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς προσπάθειας.

Ἐκτός ἀπὸ ὕλην αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν διαταραχὴν καὶ οἰκονομικὴν σπατάλην, ὁ πληθωρισμὸς αὐξάνει τὰς ἀποταμιεύσεις ἐπ' ἐλάχιστον ὡς ἀπεδείχθη εἰς σχετικὴν ἔρευναν τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμείου. Τοῦτο δύναται γὰρ συναχθῆ εὐκόλως καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος δι' ἀπλῆς ἀντιπαράθεσος στοιχειωδῶν δεικτῶν ἐξελιξέως τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν ἀκαθαρίστων ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων ὡς ποσοστὸ τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο θὰ ἐδείκνυνεν, ἄσφαλῶς, ὅτι παρ' ἡμῶν ὡς καὶ ἀλλαχοῦ (Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία) ἡ ροπὴ πρὸς ἰδιωτικὰς παγίας ἐπενδύσεις (παραγωγικοῦ ἢ μὴ χαρακτηρισ) βαίνει φθίνουσα ὅσον ὁ πληθωρισμὸς προχωρεῖ. (Ὁ ἀναγνώστης ἄς διαπιστώσῃ μόνος του κατὰ πόσον αἱ ἀνωτέρω γραμμαὶ ἀφ' ἑνός, ὡς καὶ αἱ ἀκολουθοῦσαι, θλιβερῶς συγκρίνονται μὲ τὴν ἀπελπιστικὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου).

Αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν ἔχουν τὸ ἐπιτακτικὸν καθήκον ὅπως ἀποφύγουν τὸν πληθωρισμόν. Ἀλλὰ, πρέπει γὰρ τονισθῆ, ὅτι αἱ υποχρεώσεις τῆς ὁμοίως ἐκτείνονται καὶ εἰς τὴν πρόληψιν οἰκονομικῆς χαλαρώσεως. Αἱ νομισματικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν καθήκον ὅπως διασφαλίζουν τὴν διοχέτουςιν τῶν ὀσωνδῆποτε ἀποταμιεύσεων εἰς ἐπενδύσεις.

Περὶ τὸν γὰρ τονισθῆ ὅτι, χωρὶς «ἀντιπληθωρικῶν» προϋπολογισμόν τοῦ Κράτους, οἱ νομισματικοὶ ἔλεγχοι δὲν ἐπαρκοῦν. Κάθε ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι πάντοτε διεύρυνσις τῆς προσφορᾶς χρημάτων εἰς μίαν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κοινοῦ γὰρ διακρατῆ ὠρισμένην ποσότητα ρευστῶν διαθεσίμων. Ὁ συνδυασμὸς ἐκείνος τῆς νομισματικῆς καὶ δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, ὅστις δὲν ἐπιτρέπει τὴν προσφορὰν χρημάτων γὰρ υπερβαίνει τὰ ὅρια αὐτὰ δύναται γὰρ ἀποκληθῆ «ἀντιπληθωρικὴ πολιτικὴ». Ἐν τούτοις, πρέπει γὰρ τονισθῆ ὅτι τὸ χρήμα τὸ δημιουργούμενον ἐξ αἰτίας τῶν ἔλλειμμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἶναι ἐντατικωτέρας πληθωρικῆς μορφῆς ἀπὸ τὸ δημιουργούμενον ἐκ τῆς χορηγήσεως δανείων ἐκ μέρους τῶν ἐμπορικῶν Τραπεζῶν, διότι ἀφ' ἑνός μὲν αὐξάνει τὰ ἀποθεματικὰ τῶν ἐμπορικῶν Τραπεζῶν καὶ διότι ἔχει ἐλαχίστην πιθανότητα γὰρ δημιουργήσῃ ἰσodύναμον προσφορὰν. Ὅθεν ἡ σημασία τῆς πολιτικῆς προϋπολογισμοῦ δι' ἀποτελεσματικoὺς νομισματικoὺς ἐλέγχους εἶναι προφανής.

Εἰς τὰς οἰκονομικὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχὰς ὁ πληθωρισμὸς ὀφείλεται ἢ εἰς ὠρισμένας ἰδιομορφίας τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν τὰς ὁποίας ἤδη ἐτονίσαμεν ἢ εἰς ἀνυπαρξίαν ἀποτελεσματικῶν νομισματικῶν ἐλέγχων. Αἱ ἐμπορικαὶ Τράπεζαι ἠνδρώθησαν ἐπὶ τῇ δάσει τῆς τραπεζικῆς θεωρίας, γνωστῆς ὡς «ἐμπορικὸν δανεῖον» — ὅτι δηλ. ἡ ποσότης τῆς χορηγομένης πίστεως ἀνανεοῦται αὐτομάτως ἐφ' ὅσον αἱ ἐπιχειρήσεις περιορίζονται εἰς τὴν χορήγησιν ἄκρωσ ἀσφαλῶν δανείων. Ἡ ἐπικράτησις τῆς τραπεζικῆς αὐτῆς φιλοσοφίας ἀναποφεύκτως ὀδηγεῖ εἰς πληθωρισμόν. Ἄλλ' ὅπου καὶ ὁ θεσμὸς τῶν κεντρικῶν Τραπεζῶν ἔχει καθιερωθῆ, αἱ Τράπεζαι αὐταὶ ὑφίστανται ὄχι τόσον ὡς μηχανισμὸς νομισματικῶν ἐλέγχου, ἀλλ' ὡς

νητικήν ἀποδοτικότητα τῶν διαφόρων ἰδρυμάτων χρηματοδοτήσεως τῆς ἀναπτύξεως κ.ο.κ.

Ἐν ἕκ τῶν κεντρικῶν συμπερασμάτων τοῦ τμήματος τούτου εἶναι ὅτι, ἐξαιρουμένης τῆς φορολογίας, ἄμεσα ἀναγκαστικά μέτρα πρὸς αὐξησιν τῶν ἰδιωτικῶν ἀποταμιεύσεων δὲν φαίνονται κατάλληλα πρὸς προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Τὰ νομισματικά ἰδρύματα πρέπει νὰ ἐνθαρρύνουν καὶ κινητοποιοῦν τὰς ἀποταμιεύσεις εἰς προδιαγεγραμμένας κατευθύνσεις. Ἐπιπροσθέτως καὶ ἡ πολιτικὴ ἀτμόσφαιρα πρέπει νὰ εἶναι εὐνοϊκὴ διὰ τὰς ἀποταμιεύσεις. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁμοίως, ἡ βάσις τῆς ἀναπτύξεως θὰ πρέπει νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους.

Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ: ΟΙ ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ

Τὸ χαμηλὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήμα εἶναι τόσο ἐντονὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν, ὥστε ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὸν ὀρισμὸν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἐξ ἴσου ἀκριβῆς ὀρισμὸς εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ ἐπὶ τῇ θέσει τῆς κατὰ κεφαλὴν κρατικῆς δαπάνης. Εἰς τὰς Η.Π.Α. ἡ κυβέρνησις δαπανᾷ 185 φορές περισσότερα δι' ἕκαστον ὑπῆκοόν τῆς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἀιτίας. Ἡ Νέα Ζηλανδία δαπανᾷ κατ' ἄτομον διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν ἑκατοσταπλασίως ἀπ' ὅσα δαπανᾷ ἡ Ἀιτή. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ποσοστὸν τῆς κατὰ κεφαλὴν δαπάνης δι' οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἦτο ὑψηλόν, τοῦτο δὲν θὰ ἐσήμαινε τίποτε. Διότι τὰ ἀπολύτως χαμηλὰ εἰσοδήματα κατὰ κεφαλὴν, ὅσον καὶ ἂν αὐξηθοῦν ποσοστιαίως, πάντοτε σχεδὸν θὰ εὐρίσκωνται ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς πενίας.

ΑΙ ΚΥΡΙΑΙ ΠΗΓΑΙ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Ἡ σπουδαιότης τῆς πενίας εἰς τὰ προβλήματα προσόδων τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι περισσότερον χαρακτηριστικὴ τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος καὶ γενικώτερον τῶν ἁμέσων φόρων. Εἰς αὐτούς, ὡς γνωστόν, περιλαμβάνονται οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ εἰσοδήματος, τῶν μὴ διανεμηθέντων κερδῶν, τῶν υπερβολικῶν κερδῶν, τῶν κερδῶν ἐξ ὑπερτιμῆσεως τοῦ κεφαλαίου, ὄψεων καὶ κληρονομίαι κ.ο.κ.

Εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου ὁ φόρος εἰσοδήματος ἔχει εἰσαχθῆ ἀπὸ τοῦ 1860, μόνον 600 χιλιάδες ἄτομα καταβάλλουν τὸν φόρον αὐτὸν ἐπὶ πληθυσμῷ 358 ἑκατομμυρίων — δηλαδή τὸ ἕν πέμπτον τοῦ ἐνὸς ἑκατοστοῦ! Εἰς τοιοῦτου εἶδους οἰκονομίας, ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος δὲν εἶναι ἥμισα ἀποδοτικὴ μόνον ὡς ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας ἀξιολόγου φορολογητέας ὕλης, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ πλεῖστα τῶν εἰσοδημάτων εἶναι εἰς εἶδος. Εἰς ἰκανὸν ἀριθμὸν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν, ἡ ἄμεσα φορολογία εἰσοδήματος ἔφθασε τὸ μέγιστον δυνατὸν σημεῖον ἀποδόσεώς τῆς, ὁπότε πᾶσα περαιτέρω αὐξήσις τῶν δημοσίων προσόδων, μόνον διὰ τῆς ἐμμέσου φορολογίας δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ.

Εἰς ἃς περιπτώσεις ἡ ἐπιβολὴ φόρου εἰσοδήματος εἶναι δυνατὴ καὶ ὅπου ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ διάθρῃσις τὴν εὐνοεῖ, τότε κατάλληλος ἐπιβολὴ εἰσφορῶν ὑπὲρ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἐνισχύει καὶ δημιουργεῖ ἀποταμιεύσεις. Εἰς μίαν ἀρχικὴν περιόδον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τοιοῦτου εἶδους ἀποταμιεύσεις ἔχουν βασικὴν σημασίαν. Γενικῶς, ἡ εἰσαγωγὴ τῆς φορολογίας εἰσοδήματος εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, παρὰ τὰς τυχόν τεχνικὰς δυσκολίας καὶ ἀντιδράσεις, δέον νὰ θεωρῆται ὡς συμφέρουσα.

Ἀπὸ τῆς εἰδικῆς πλευρᾶς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, οἱ φόροι γενικῶς πρέπει νὰ ἐκτιμῶνται ἐπὶ τῇ θέσει τριῶν κριτηρίων. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀπο-

φορολογικὰ ἀπαλλαγὰι τῶν ἐκ νέου ἐπενδυομένων κερδῶν, ἀποτελοῦν γνωστὴν κατηγορίαν. Εἰς τινὰς χώρας καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν διασφάλισης τῶν κρατικῶν πόρων, τῶν χρησιμοποιοιμένων δι' ἐπενδύσεις, ἐπεδιώχθη ὁ σαφὴς διαχωρισμὸς καὶ αὐτῶν τούτων τῶν πηγῶν προσόδων. Δηλαδή, ὑπεστηρίχθη, ὅτι αἱ πρόσοδοι αἱ δημιουργούμεναι ἐκ τῆς πωλῆσεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀναντικαταστάτων ὑλικῶν πόρων, θὰ πρέπει νὰ διατίθενται ἀποκλειστικῶς δι' ἐπενδύσεις. Φυσικὰ, τὸ ἐπιθυμητὸν τοῦτο ἀποτελεσμα εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῆ ἐκ προσόδων προερχομένων ἐξ οἰασδήποτε πηγῆς ἢ καὶ ἐνδεχομένως δι' ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων. Ἄλλ' ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος δικαιολογεῖ πλήρως τὸν διαχωρισμὸν τούτων κονδυλίων, εἶναι διὰ τὰ προστατεύει ἀπὸ ἀνηθίκους κυβερνήσεις, ἂν καὶ πολλάκις δημιουργῆ δυσκαμψίαν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν.

Τὸ σπουδαιότερον ἔλκων, ἕμως, μέσον διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν, εἶναι ἡ ἀποτελεσματικὴ ὀργάνωσις καὶ ἔντιμος διαχείρισις τοῦ συστήματος προσόδων. Μὴ παραγωγικοὶ φόροι πρέπει νὰ καταργηθοῦν καὶ οἱ βασικοὶ φόροι θὰ πρέπει νὰ ἀπλοποιηθοῦν καὶ κωδικοποιηθοῦν. Ἄν καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρίστης ἀποδόσεως δὲν εἶναι δυνατὸν τελείως νὰ ἐπιτευχθοῦν, ἐν τούτοις, βελτιώσεις τοῦ συστήματος κρατικῶν εἰσπράξεων εἰς τὸν ὑποανεπτυγμένον κόσμον, παρέχει μίαν ἀπὸ τὰς ἀνεκμεταλλεύτους εὐκαιρίας διὰ τὴν οικονομικὴν πρόδον.

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΧΡΕΟΣ

Ἐφ' ὅσον αἱ κρατικαὶ δαπάναι δι' ἀνάπτυξιν κατευθύνονται εἰς καλῶς ἐννοουμένας μακροχρονίους ἐπενδύσεις, ὁ δανεισμὸς εἶναι δικαιολογημένος. Πράγματι, εἰς τὴν Σουηδίαν καὶ ἄλλας τινὰς χώρας, ἡ λογικὴ αὐτὴ ὠδήγησεν εἰς διπλοῦν σύστημα κρατικῶν προϋπολογισμοῦ, ἕναν ἀφορῶντα τὰς τρεχούσας δαπάνας καὶ ἄλλον τὰς ἐπενδύσεις. Εἰς τὴν Σουηδίαν, φυσικὰ, τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι μᾶλλον προῖον ἀνάγκης χρηματοδοτήσεως ἐξ ἐλλείμματος (deficit financing) κατὰ τὰς περιόδους οικονομικῆς χαλαρώσεως, παρὰ ἐκ λόγων ἀναγομένων εἰς οικονομικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν τούτοις, ἡ βασικὴ λογικὴ εἶναι ἡ ἴδια.

Εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, τὰ κύρια ἐμπόδια κρατικῶν δανεισμοῦ ὀφείλονται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀποταμειωτικῶν συνθηγιῶν, τὴν ἔλλειψιν ὀργανωμένης ἀγορᾶς κυβερνητικῶν ἀξιογράφων, τὴν ἔλλειψιν ζητήσεως τούτων ἐκ μέρους Τραπεζῶν καὶ ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν καί, τέλος, τὴν ροπήν τῶν κυβερνήσεων ὅπως καταφεύγουν εἰς πληθωρισμὸν πρὸς χρηματοδότησιν τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν. Αἱ ὑποανεπτυγμέναι χώραι, στερεοτύπως, ἔχουν τὸ μικρότερον Δημόσιον χρέος. Εἰς τὸ Βέλγιον τὸ 1950 τὸ Δημόσιον χρέος ἦτο τὰ 94 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, εἰς τὸν Καναδᾶ 117, Ἡνωμένον Βασίλειον 232, Η.Π.Α. 109, ἐνῶ ἐξ ἑτέρου εἰς τὴν Βραζιλίαν 18, Χιλὴν 7 καὶ Ἰνδίας 28 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ

Τὰ κεφάλαια δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπ' εὐθείας, ἀπὸ τοὺς οικονομικοὺς φορεῖς ποὺ τὰ δημιουργοῦν, διὰ τὴν ἀγορὰν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν. Τοῦτο συμβαίνει κυρίως εἰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς τὴν ἐπανεπένδυσιν τῶν κονδυλίων ἀποσβέσεων. Ἄλλὰ γενικῶς οικονομικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὀργανισμοὶ παρεμβαίνουν μεταξὺ τῶν προσφερόντων ἀποταμειώσεις καὶ τῶν ζητούντων χρήμα. Αἱ «ἐμπορικὰ» Τράπεζαι εἶναι οἱ ἀρχαιότεροι τῶν διαμεσολαβητικῶν αὐτῶν ὀργανισμῶν. Οἱ ὀργανισμοί, ἕμως, αὐτοὶ (αἱ Τράπεζαι), δὲν δύνανται καὶ δὲν πρέπει νὰ χρηματοδοτοῦν τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν πέραν ἐνὸς ὀρισμένου ὀρίου. Πρῶτον, ὅτι αἱ Τράπεζαι διαχειρίζονται τὰς καταθέσεις τῶν πελατῶν των καί, εἰς ἡν περίπτωσιν αἱ χορηγήσεις των ἢ τὸ χαρτοφυλάκιον μακροχρονίων ἐπενδύσεων ἐπεκταθοῦν δυσαναλόγως, ἐκμηδενίζουν τὴν ρευστότητα τῆς Τραπεζῆς καὶ δημιουργοῦν δυσκολίας δι' αὐτὴν καὶ τὴν οικονομίαν.

σκοντο εις την πλευράν τής ζητήσεως αλλά εις την πλευράν τής προσφοράς. Ἐκ τούτων τὸ κυριώτερον εἶναι ὁ φόβος ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἀμέσων ἐπενδύσεων ἢ τής διαγραφῆς τοῦ ξένου χρέους, καὶ ὁ φόβος ἀναστολῆς καταβολῆς τῶν κερδῶν ἢ ἀπαγορεύσεως ἀποστολῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μερισμάτων μὲσω ἐλέγχου συναλλάγματος κ.ο.κ. Γεωγραφικὴ γεινιάνισις μετ' τὴν Ρωσίαν ἀποτελεῖ ἄλλο ἐμπόδιον. Εἰς τὰς ἐπισημασθεῖσας χώρας τὰ κεφάλαια εἶναι συγκεντρωμένα εἰς ἰδρύματα ὡς ἀσφαλιστικὰ εἰσπρακτικὰ, ὀργανισμοὶ ἐπενδύσεων κ.ο.κ., αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται οὐσιαστικῶς ἢ νομικῶς νὰ ἀναλάβουν κινδύνους ἐπενδύσεων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν. Ἐξ ἑτέρου, δυνητικῶς μεγαλυτέρα πηγὴ ἐξαγωγῆς κεφαλαίου, αἱ Η.Π.Α. εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τοιαύτην φάσιν ἀρχαίας μεταβολῆς καὶ ἀναπτύξεως, ὥστε ἡ ἀποδοτικότης τῶν ἐπενδύσεων νὰ εἶναι ἀκόμη πολὺ μεγάλη.

Ἐπιπροσθέτως, ἄμεσος ἐπένδυσις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ μορφήν παγίων ἐγκαταστάσεων ὑπόκειται εἰς περαιτέρω κινδύνους, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰσαγωγικοὶ καὶ ἐξαγωγικοὶ περιορισμοί, συναλλαγματικοὶ ἔλεγχοι. Οἱ ἀλλοδαποὶ ἰδιωκτῆται ἐγκαταστάσεων δυνατόν νὰ μὴν ἐπιθυμοῦν τὴν καταβολὴν εἰδικῶν φόρων, τὴν πρόσληψιν ὀρισμένου ἰθιγενοῦς προσωπικοῦ, τὴν ἐπανεπένδυσιν ὀρισμένων κερδῶν κ.ο.κ. Ἡ συμμετοχὴ ἀλλοδαπῶν εἰς ἐπιχειρήσεις δυνατόν νὰ περιορίζεται εἰς τὰ ὄρια τῆς μειοψηφίας. Τέλος εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν παράγοντες γενικοῦ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος ὁποῖοι δὲν εἶναι εὐνοϊκοί, ὡς ἡ ἔλλειψις εἰδικευμένου προσωπικοῦ, ἡ ἀνεπάρκεια βασικῶν εὐκολιῶν, ἄβολος ἐμπορικῆ νομοθεσία καὶ ἐμπορικὴ ἠθικὴ, ὑψηλὴ φορολογία, πληθωρισμὸς καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐξ αἰτίας τῶν ἀνωτέρω ἔχομεν σήμερον τελείαν ἐξαφάνισιν τοῦ συστήματος διακρατήσεως ἀξιογράφων ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν (ἕμιμεσος τρόπος ἐπενδύσεων) καὶ γενικὸν περιορισμὸν τοῦ συνολικοῦ ὄγκου τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων. Ἄλλ' ἐπὶ πλεόν καὶ ἡ προστατευτικὴ πολιτικὴ τῶν Η.Π.Α. συνέβαλεν ἐμμέσως ἀλλ' ἀποτελεσματικῶς ἐναντίον τῶν ὑπερπονητῶν ἰδιωτικῶν τῆς ἐπενδύσεως. Ἡ ὑψηλὴ προστασία τῶν Η.Π.Α. κατέστησε δύσκολον τὴν θέσιν τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ κόσμου νὰ κερδίζουσι δολάρια. Καὶ τοῦτο, ἐν συνεχείᾳ, ἐδημιούργησε συνθήκας ἐλέγχου συναλλάγματος. Εἰς τὸ ὑπόλοιπον κόσμον (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀπαγορεύσεως ἐπανεξαγωγῆς κερδῶν), αἰτινες ἐμποδίζουσι τελικῶς τὴν εἰσροὴν ξένου κεφαλαίου.

Ἡ πραγματικὴ ἐξουθένωσις τῶν ἐπενδύσεων εἰς ἀξιογράφα δὲν ἐξηγγεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λόγου τοῦ μεγαλυτέρου κινδύνου ἀπὸ τὰς ἀμέσους ἐπενδύσεις. Συνθήκως τὸν ἀντίθετον εἶναι ἀληθές. Ἄλλ' ὁ κάτοχος ἀξιογράφων, ὁμολογιῶν κ.ο.κ. προτιμᾷ πρωτίστως ἀσφάλειαν, ἣτις ἐξηγεῖται κατὰ τὸ 1930 καὶ μετέπειτα, οὐδέποτε δὲ ἀποκατεστάθη. Οὕτω ἡ ἰδιωτικὴ ξένη ἐπένδυσις ἀφέθη εἰς τὸν «ἐπιχειρηματιαν» — τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀναλαμβάνοντα κινδύνους, ὁ ὁποῖος ἐναντι ὑψηλῶν κερδῶν ἀναλαμβάνει τοὺς σχετικὸς κινδύνους δημιουργίας παγίων ἐγκαταστάσεων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν.

Ἡ μεταστροφὴ τῶν ξένων ἐπενδύσεων ἀπὸ ἐπενδύσεις ὑπὸ μορφήν ἀξιογράφων εἰς ἀμέσους ἐπενδύσεις παρουσιάζει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά. Ἐν πρώτοις δημιουργεῖται μειογενήματα ἐναντι ὀρισμένων κατηγοριῶν ἐπενδύσεων, ὡς κοινῆς ὠφελείας, αἱ ὁποῖαι κανονικῶς ἐχρηματοδοτοῦντο οὐχὶ ἀμέσως ἀλλὰ τῆς ἐκδόσεως ὁμολογιῶν. Κατὰ δεύτερον λόγον αἱ ἄμεσοι ἐπενδύσεις ἔλαβον μεταπολεμικῶς χαρακτηριστικὰ ἐξωρτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ ἐκμεταλλεύσεως πετρελαιοπηγῶν. Ἐναντι τῶν μειογενημάτων αὐτῶν ἴσταται τὸ μεγάλο προσὸν ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἀμέσων ἐπενδύσεων κέρδη κατὰ κανὸνα ἐπανεπενδύονται, ἐνῶ τὸ σταθερὸν μέρος τῶν ὁμολογιῶν ἢ τὸ μέρος τῶν μετοχῶν κατὰ κανὸνα ἐπανεξετάζεται.

Ἐν, ὅμως, εἶναι τὸ γενικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου εἰς τὸν τομέα τῶν διεθνῶν ἐπενδύσεων: ἡ καθαρὰ κάμψις τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου — τὸ συστηματικὸν παράπονον εἶναι ὅτι τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον συνεπάγεται ὑπερβολι-

κόν κόστος. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, σχετικῶς μὲ τὰ ἐν Η.Π.Α. κέρδη, τὸ ξένον κεφάλαιον ἀποδίδει περισσότερα εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας περιοχάς. Ἀλλὰ ὕψηλὴ ἀφάλασις δὲν σημαίνει ἀναγκαστικῶς καὶ μεγάλαι κέρδη, ὡς καταδεικνύεται ἀπὸ τὴν δειλίαν μὲ τὴν ὅποιαν τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον εἰσέρχεται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν διεθνῶν ἐπενδύσεων. Τέλος, ἐπειδὴ τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον φυσικὰ ἐπιδιώκει τὸν ἄριστον συνδυασμὸν ἀσφαλείας καὶ ἀποδόσεως, ἔχει τὴν τάσιν νὰ κινηται κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς ἰσχυροτέρας περιοχάς. Π. χ. τὸ 1945 ὁ Καναδὰς εἶχε τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, ἐν ἀναλογία πρὸς τὸν πληθυσμὸν του, τῶν ἀμερικανικῶν ξένων ἐπενδύσεων. Ἐνῶ αἱ ἀμερικανικαὶ ξένοι ἐπενδύσεις εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας καὶ τὴν γεωργίαν, ἐπενδύσεις αἱ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν βάση τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐνδεεστέρων χωρῶν, ἀνῆρχτο εἰς τὰ 22 τοῖς ἑκατὸν τοῦ συνόλου τῶν ἀμερικανικῶν ξένων ἐπενδύσεων κατὰ τὸ 1945, διὰ νὰ μειωθῇ εἰς 15 τοῖς ἑκατὸν τὸ 1950.

Ἐπειδὴ ἡ προσφορά τοῦ κεφαλαίου εἶναι συνήθως ὁ ἄσμενος παράγων ὁ περιορίζων τὴν ἀνάπτυξιν, καὶ ἐπειδὴ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι τοιαύτης περιοριστικῆς φύσεως παρὰ τὰ δάνεια μεταξὺ κυβερνήσεων διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται κατάλληλος πολιτικὴ διὰ τὴν ἐπείγουσαν ἐνίσχυσιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας.

Δύο κατηγοριῶν εἶναι τὰ φορολογικὰ μέτρα τὰ ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τοῦ ξένου κεφαλαίου: Πρῶτον, ἐκεῖνα ποὺ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἀμβλύνσιν τῆς δυσμενοῦς μεταχειρίσεως τοῦ ξένου κεφαλαίου, καί, δεύτερον εἰς ἐκεῖνα τὰ ὅποια συνιστοῦν θετικὰ μέτρα προνομιᾶκά τοῦ ξένου κεφαλαίου.

Ἐν τούτοις ἡ διπλὴ φορολογία καὶ αἱ εἰδικαὶ φορολογικαὶ ἐπιβαρύνσεις τοῦ ξένου κεφαλαίου εἶναι ἀσήμαντοι ἐν συγκρίσει μὲ τὰς κάτωθι ἕξ κατηγορίας περιοριστικῶν κατὰ τῆς εἰσροῆς ξένου κεφαλαίου μέτρων: 1) Δυνατὸν νὰ μὴ ἐπιτραπῇ εἰς τὰς ξένας ἐπιχειρήσεις ἢ παραγωγὴν ὠρισμένων τοπικῆς ἐργασίας μὲ ὠρισμένα ἡμερομίσθια κρινόμενα ἐπαχθῇ. 2) Δυνατὸν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰς ξένας ἐπιχειρήσεις ὡς χρησιμοποιοῦν ποσοστὸν τοπικῆς ἐργασίας μὲ ὠρισμένα ἡμερομίσθια κρινόμενα ἐπαχθῇ. 3) Μόνον συγκεκριμένον ποσοστὸν κερδῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ, τὸ πέραν τούτου ἀφαίρεται διὰ προοδευτικῆς φορολογίας. 4) Ἐπαχθέστερα ὅλων εἶναι τὰ μέτρα τὰ ἐπιβαλλόμενα δι' ἐλέγχου συναλλάγματος. 5) Ἐξ ἴσου ἐπιβλαβὴ εἶναι ἡ ἀπειλὴ ἐθνικοποιήσεως, ἀπαλλοτριώσεως κ.ο.κ. 6) Τέλος, ἐμπόδιον εἶναι ἡ ἀπειλὴ ἐθνικοποιήσεως, ἀπαλλοτριώσεως κ.ο.κ. καταστάσεως τῶν ξένων ἐταιρειῶν ἐνώπιον τῶν τοπικῶν δικαστηρίων.

Ἐπιπλέον, ὅλοι οἱ ἀνωτέρω δυνητικοὶ καὶ πραγματικοὶ περιορισμοὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαλειφθοῦν μόνον διὰ διμερῶν συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν. Ὡς ὑποδειγμα τοιαύτης διεθνούς συμφωνίας θεωρεῖται τὸ σύμφωνον τῆς Οὐρουγουάης τῶν Η.Π.Α.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΔΩΡΕΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΥΠΟΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΑΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐκτός ἀπὸ τὴν γενικὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἰδιωτικῶν κεφαλαίων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι εἰδικοί λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἀποδίδεται ἰδιαίτερα σημασία εἰς τὰς δημοσίας πηγὰς ξένου κεφαλαίου.

Ὡς γνωστὸν, εἰς ἐπενδύσεις δημοσίου, κοινωφελούς χαρακτῆρος σπανίως διατίθεται ξένον ἰδιωτικὸν κεφάλαιον διότι τὰ προσδοκώμενα κέρδη εἶναι πολὺ μικρὰ ἐν σχέσει μὲ τοὺς ἀναλαμβάνομένους κινδύνους. Τοῦτο ἰσχύει εἰδικώτερον δι' ἐπενδύσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ἐκπαίδευσιν, μεταφοράς. Ἀναμφιδόλως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν χορηγήσεων καὶ δωρεῶν τῆς Κυβερνήσεως τῶν Η.Π.Α. κατηρθύνθη εἰς τοιοῦτους τομεῖς. Αἱ ἐπενδύσεις τῶν τοιμῶν αὐτῶν ἀποτελοῦν «κοινωνικὸν κεφάλαιον» ἢ «κοινωνικὸν βασικὸν κεφάλαιον» (social overhead capital) καὶ κατὰ κανόνα, εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας, προέρχεται ἀπὸ δημοσίας πηγὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν οἰκονομιῶν αἱ ὁποῖαι χορηγοῦν κεφάλαιον διὰ δημοσίας ἐπενδύσεις, εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας — ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἰδεολογικὸν καὶ πολιτικὸν ἐπιχείρημα — προβλέπεται ὡς κύριον οἰκονομικὸν ἐπιχείρημα ἡ ἀπειλουμένη σπάνις τροφῶν καὶ πρώτων ὑλῶν. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ὑποανεπτυγμένου κόσμου εἰς κεφάλαιον δημοσίου χαρακτῆρος καὶ αἱ ἀνάγκαι τῶν ἀνεπτυγμένων οἰκονομιῶν εἰς πρώτας ὕλας συνιστοῦν τὴν κυρίαν αἰτίαν ξένων δημοσίων δανείων εἰς χώρας εὐρισκόμενας εἰς τὰς ἀρχικὰς φάσεις τῆς ἀναπτύξεώς των. Ὡς γνωστὸν δὲ τὸ βάρος διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν οἰκονομιῶν αὐτῶν μὲ κεφάλαια φέρουν αἱ Η.Π.Α. εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς Διεθνούς Τραπεζῆς.

Συμπερασματικῶς, χαρακτηριστικαὶ διαφοραὶ ἀντιλήψεως τοῦ προβλήματος τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐθύνης τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν ὑπογραμμίζουσι τὰς τρεχοῦσας συζητήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος. Αἱ ἀνεπτυγμέναι ἤδη οἰκονομίαι τῆς Δύσεως θεωροῦν τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς διεθνούς οἰκονομίας βασισμένης εἰς ἐξειδικευσιν παραγωγῆς καὶ διεθνούς καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας αἱ ὑποανεπτυγμέναι χώραι, δι' ἄρκετὰ ἀκόμη ἔτη, θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι οἱ παραγωγεῖς βασικῶν πρωταρχικῶν προϊόντων. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις θὰ ἀνελιχθῆ βραδέως διὰ τὰς χώρας αὐτὰς καὶ θὰ ἀκολουθῆσῃ τὰς γραμμὰς τὰς ὑποδεικνυομένας ὑπὸ τοῦ κριτηρίου τῆς μεγίστης παραγωγικότητος μέσῳ τοῦ συστήματος τῶν τιμῶν.

Ἐναντι τῆς τοιαύτης θέσεως, αἱ ὑποανεπτυγμέναι χώραι φιλοδοξοῦν μίαν ταχέαν μεταβολὴν τόσο εἰς τὴν ἐκβιομηχανίσιν των, ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν των ἀσφάλειαν, τὴν ἐθνικὴν των ἐπάρκειαν, καὶ ὅλα αὐτὰ εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἰσορροπημένης οἰκονομίας. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν ἀπαιτεῖται τεραστία ποσότης κεφαλαίου. Τὸ πλεῖστον τοῦ κεφαλαίου τούτου πιστεῖται ὅτι πρέπει νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω συμπίεσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

ΥΠΟΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΑΙ ΧΩΡΑΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλλείμματος εἰς τὸ ἐξωτερικόν ἰσοζύγιον τῶν διαφόρων χωρῶν τῶν καιμένων ἐκτὸς τῆς περιοχῆς δολλαρίου ἦτο τόσο ἐπίμονον κατὰ τὴν μετὰ τὸν δευτέρου παγκόσμιον πόλεμον περίοδον, ὥστε δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἀποτελεῖ ἴδιον πρόβλημα τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχῶν. Πράγματι, μερικὰ ἀπὸ τὰ αἰτία ἐλλείμματος εἰς τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν, ὡς ὁ πληθωρισμὸς ἢ τὸ ὑπερτιμημένον νόμισμα, εἶναι συνήθη εἰς ὅλας τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας.

Οἰαδήποτε χώρα κερδίζει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ εἰσοδήματός της ἀπὸ ἐξαγωγὰς εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἀνωμαλίας τοῦ διεθνούς ἐμπορίου. Τὸ ἠνωμένον Βασίλειον, ἡ Δανία, ἡ Ὀλλανδία κ.ο.κ. εἶναι ἐξ ἴσου ἐξαγωγικαὶ οἰκονομίαι, ὅπως τὸς ἄλλες ὑποανεπτυγμένες οἰκονομίες νοτίου — ἀμερικανικοῦ τύπου. Ὁμοίως «ἀντάρχεις» χώραι ὡς αἱ Η.Π.Α. καὶ ἡ Γαλλία εἶναι ἄρκως ἀνεπτυγμέναι, ἐνῶ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ὑποανεπτυγμέναι, ὡς ἡ Κίνα κ.ο.κ. Ἀλλὰ μεταξὺ δύο χωρῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξαγωγικαὶ οἰκονομίαι τῆς αὐτῆς ἐντάσεως, ἢ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένη χώρα θὰ ἀντιμετωπίσῃ μεγαλυτέρας δυσκολίας εἰς τὴν προσπάθειάν της νὰ ἀντισταθμίσῃ ἀπώλειαν εἰσοδήματος ἐν κάμψεως ἐξαγωγῶν δι' αὐξήσεως τῆς κυβερνητικῆς δαπάνης, παρὰ μία ἀνεπτυγμένη χώρα.

Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχῃ μοναδικὸς λόγος ὅστις ἐξηγῆι τὰς δυσκολίας ἐξωτερικοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν, ἐν τούτοις τὰ πλεόν κοινὰ αἰτία εἶναι τέσσαρα. Πρῶτον, αἱ ὑποανεπτυγμέναι χώραι παράγουσι πρωτογενῆ προϊόντα καὶ κατὰ συνέπειαν εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς μεγάλας διακυμάνσεις τῶν τιμῶν καὶ τῆς ζήτησεως τῶν προϊόντων των, ὡς καὶ εἰς τὰς διαταρακτικὰς συνέπειας διὰ τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν των. Δεύτερον, αἱ ὑποανεπτυγμέναι περιοχαὶ ἔχουσι χαμηλὰ εἰσοδήματα καὶ τὰ χαμηλὰ εἰσοδήματα συνδέονται μὲ ἐιδικοὺς λόγους καὶ δυσκολίας

δυσχεραίνει τὴν ἐξαγωγικὴν θέσιν τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν, ἐὰν αἱ τελευταῖαι αὐταὶ περιορίζωνται εἰς ἐξαγωγὰς πρωτογενῶν παραγωγῆς.

Ἐνας ἄλλος συντελεστὴς συνδεόμενος μὲ τὸ μικρὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, εἶναι ἡ μικρὰ ποσότης συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων, τὰ ὅποια διαθέτουν αἱ μικραὶ χώραι καὶ τὰ ὅποια διακρατοῦν ὡς ἀσφάλειαν ἔναντι διακυμάνσεων τῶν συναλλαγματικῶν τῶν προσόδων. Τὸ ἂν τὰ ἀποθέματα αὐτὰ εἶναι μεγάλα ἢ μικρὰ δὲν εἶναι ζήτημα τοῦ ἀπολύτου ὕψους αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ κατὰ πόσον θεωροῦνται ἐπαρκῆ ἐν σχέσει μὲ τὰς σχετικὰς διακυμάνσεις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

Τὸ ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν μικρὸν ὕψος τῶν συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἔλλειψιν θελήσεως τῶν κατοίκων τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν νὰ συμπίεσουν, ὡς ἐκ τοῦ χαμηλοῦ εἰσοδήματός των, τὸ ἐπίπεδον καταναλώσεως καὶ συνεπῶς εἰσαγωγῶν. Ἡ τοιαύτη κατάστασις τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν δὲν διορθοῦται διὰ ξένης βοήθειας, ἀλλὰ δι' ἀπ' εὐθείας ἐλέγχου τοῦ ἐγχωρίου πληθωρισμοῦ.

Ἡ κίνησις κεφαλαίων ἀπὸ μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην πιθανὸν νὰ δημιουργήσῃ πληθωρισμὸν. Ἐὰν ἡ κυβέρνησις μιᾶς ὑποανεπτυγμένης χώρας χρησιμοποιοῖ τὴν ξένην βοήθειαν ἢ τὰ ξένα κεφάλαια διὰ τὴν εἰσαγωγὴν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν καὶ μετὰ ταῦτα τὰ πωλεῖ ἐγχωρίως καὶ ἐὰν αἱ ἀγοράζουσαι αὐτὰ ἐταιρεῖται διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν χρησιμοποιοῦν ἀποθησαυρισθέντα διαθέσιμα ἢ τὸ προῖον τραπεζικοῦ δανεισμοῦ, τότε δημιουργεῖται πληθωρισμὸς ἰσοδύναμος πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ξένου κεφαλαίου. Τὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα θὰ αὐξηθῶν κατὰ τὸ γινόμενον τοῦ ξένου δανείου πολλαπλασιαζομένου ὑπὸ τῆς εἰσοδηματικῆς ταχύτητος κυκλοφορίας. Μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν οἱ ἐγχώριοι ἀγοραστὰὶ μειώσουν τὴν εἰς ἄλλους τομεῖς δαπάνην των κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας τῶν ἀγορασθέντων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, ὑπάρχει πιθανότης νὰ μὴ δημιουργηθῇ πληθωρισμὸς, διότι δημιουργεῖται ταυτοχρόνως ἀποταμίεσις ἰσόποσος πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ. Ἄλλως ἡ κυβέρνησις θὰ πρέπει νὰ αὐξήσῃ τὴν φορολογίαν τῆς ἢ ἡ Κεντρικὴ Τράπεζα πρέπει νὰ πιέσῃ τὸ τραπεζικὸν σύστημα νὰ μειώσῃ τὰς χορηγούμενας πιστώσεις ἢ ἡ κυβέρνησις θὰ πρέπει νὰ θέσῃ κατὰ μέρος ποσὰ γνωστὰ εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς E.C.A. ὡς «Counterpart Funds» διὰ νὰ προλάβῃ τὸν πληθωρισμὸν.

Τοῦ αὐτοῦ εἶδους γενικεύσεις ἰσχύουν διὰ τὴν περίπτωσιν δανεισμοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἴτε ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἴτε ὑπὸ ἰδιωτῶν, ὅπου τὸ προῖον τοῦ δανείου χρησιμοποιοῖται διὰ τὴν ἀγορὰν ἢ μίσθωσιν ἐγχωρίων πόρων πρὸς κατασκευὴν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν. Εἰς ὅλας αὐτάς τὰς περιπτώσεις ἀντιπληθωρικὴ δημοσιονομικὴ καὶ νομισματικὴ πολιτικὴ εἶναι ἀναγκαία πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν πληθωρικῶν πιέσεων τῶν δημιουργουμένων ἐκ τῆς εἰσορῆς ξένων κεφαλαίων.

Ὅταν τὰ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ ἀρχίσουν ἐνδεχομένως νὰ ἀποδίδουν, τότε ἡ κυκλοφορία δύναται νὰ αὐξηθῇ ἐκ νέου, ἐκ τοῦ ἀσφαλούς. Ἐὰν μία ὑποανεπτυγμένη οἰκονομία δέχεται ξένα κεφάλαια εἰς σταθερὸν ρυθμὸν, δύναται νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐκ τούτων πληθωρικὰς πιέσεις διὰ τῆς ἀντιπληθωρικῆς ἐπιδράσεως τῆς νέας παραγωγῆς.

Κατὰ συνέπειαν, μία ὑποανεπτυγμένη χώρα, ἡ ὅποια χρηματοδοτεῖ τὴν ἀνάπτυξίν της διὰ ξένων κεφαλαίων πρέπει νὰ περιορίξῃ τὴν ἐπέκτασιν τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων εἰς τὴν ἔκτασιν ποῦ θὰ ἐπιτρέψῃ ἡ αὐτόνομος καὶ παράγωγος ζήτησις δι' εἰσαγωγὰς. Ὁ ἴδιος κανὼν ἰσχύει καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐγχωρίου χρηματοδοτήσεως τῆς ἀναπτύξεως, διότι καὶ ἡ ἐξ ἐγχωρίων πηγῶν ἐπένδυσις, δημιουργεῖ ἀνάλογον αὐξήσιν ζητήσεως δι' εἰσαγωγὰς. Δὲν εἶναι ἡ πηγὴ προελεύσεως τοῦ κεφαλαίου ἐκεῖνη ἡ ὅποια δημιουργεῖ ζήτησιν δι' ὑπερἰεξαγωγὰς, ἀλλὰ ἡ αὐξήσις τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων καὶ τιμῶν σχετικῶς μὲ τὰς ἐπικρατούσας εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

θυσμόν. Αί βασικαί ἀπαντήσεις, αἱ ἐξηγητοῦσαι τὸ φαινόμενον τοῦτο, εὐρίσκονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκτὸς τῆς οἰκονομικῆς σφαίρας.

Τέσσαρες εἶναι οἱ δυναμικοὶ ἔκείνοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι συντελοῦν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν: Πρῶτον, ἡ ἐπιχειρηματικότης. Δεύτερον, αἱ τεχνικαὶ μεταβολαί. Τρίτον, ἡ συσώρευσις κεφαλαίου, καί, τέταρτον, ἡ ἀξιανομένη ἐξειδικεύσεις καὶ συναλλαγὴ μεταξὺ περιοχῶν ἠθικῶς καὶ διεθνῶς. Οἱ τέσσαρες αὗτοί παράγοντες συνδέονται μεταξὺ τῶν κατὰ τρόπον περίπλοκον.

Τὰ πολιτιστικὰ ἐμπόδια κατέχουν κεντρικὴν θέσιν εἰς τὸ πρόβλημα. Ἄπλως, ὁ ἐφοδιασμός τῆς οἰκονομίας μὲ περισσότερα κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἡ χρησιμοποίησις ἀνωτέρων τεχνικῶν μεθόδων, δὲν ἐξασφαλίζουν αὐτομάτως τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Μόνον εἰς μικρὸν ποσοστὸν καὶ ὑπὸ περιορισμένην ἔννοιαν εἶναι δυνατόν ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις «νὰ εἰσαχθῆ». Τὰ βασικὰ τῆς προαπαιτούμενα πρέπει νὰ προέλθουν ἐκ τῶν ἔνδον. Πρέπει νὰ ὑφίσταται ἔντονος ἐπιθυμία πρὸς οἰκονομικὴν πρόοδον καὶ ἀποφασιστικότης διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς. Τὸ ὅτι τὰ κύρια ἐμπόδια τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι μὴ οἰκονομικά, δὲν σημαίνει ἀναγκαιῶς ὅτι καὶ τὰ σχετικὰ ἴαματα πρέπει νὰ εἶναι τοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος. Εἰς τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν ὁ ἰσχυρότερος παράγων διὰ τὸν ὄρθον προσανατολισμὸν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος, ὑπῆρξεν, ἐν πολλοῖς, ἡ διάδοσις τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ συνήθως διατυπωμένη διαδοχὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, εἶναι ἡ ἀξιοσημειώμενη ἀλληλοεξάρτησις μεταξὺ τῶν ἀγορῶν, ἡ ἀξιοσημειώμενη μεταβολὴ εἰς τὰς χρηματικὰς ροὰς εἰς τὴν οἰκονομίαν, μεγαλυτέρα συσώρευσις κεφαλαίου, ἀνάπτυξις τῆς πίστεως καὶ τῶν τραπεζικῶν εὐκολιῶν, ἀνάπτυξις τῆς μὴ γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ γενικὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Τότε ἡ ἀνάπτυξις καθίσταται μίᾳ αὐτοδύναμος διαδικασία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπαραιτήτως δίδεται μεγαλυτέρα σημασία πρὸς τὰς ἀξίας, αἱ ὅποιαι θέτουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν πολὺ ὑψηλά. Ἀλλὰ συγχρόνως τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον πρέπει νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀλλαγὴν. Κοινωνικὸν καὶ πολιτιστικὸν περιβάλλον, μὴ ἐπιδικτικὸν μεταβολῆς, εἶναι κεντρικὴ αἰτία οἰκονομικῆς στασιμότητος. Μία ἐκ τῶν μεθόδων διὰ νὰ ὑπερπηδηθῆ τοιαύτη κατάστασις, εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου τοῦ ἐμπορίου, διότι, κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, θὰ καλλιεργηθοῦν νέα συστήματα «ἀξιών», νέοι τρόποι χρησιμοποίησεως οἰκονομικῶν πόρων, μεγαλυτέρα ἐξειδικεύσεις καὶ ἄλλαι κεντρικαὶ μεταβολαί.

Ἡ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσαι ἔμφρασις ἐπὶ τῆς ἐμπορικοποιήσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ τῆς διαδόσεως τῆς ἐξειδικεύσεως καὶ τῶν συναλλαγῶν εἰς τὰ πλαίσια τοῦ συστήματος τῶν τιμῶν, δὲν σημαίνει ὑποχρεωτικῶς ὅτι οὐδὲν ἄλλο μέτρον δύναται ἢ χρειάζεται νὰ ληφθῆ διὰ τὴν προώθησιν καὶ ἐπίτευξιν τῆς ἀναπτύξεως. Οὔτε ἡ ἱστορικὴ πείρα οὔτε καὶ ἡ λογικὴ ὑποστηρίζουν τὴν ἄποψιν αὐτήν. Ἡ κυβερνήσις δύναται νὰ προωθήσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς ἀπὸ σκοποῦ ἀλλαγῆς τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ περιβάλλοντος καὶ διὰ καταλλήλου νομοθεσίας καὶ διὰ θετικῶν μέτρων. Ἐνα ἄλλο μέτρον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην κυβερνητικῆς παρεμβάσεως διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ γεωγραφικὴ ἀνακατανομὴ τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως ἀπασχολεῖται εἰς τὴν γεωργίαν, ἐνῶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις συνεπάγεται νέας ἐπιτευξεις κυρίως ἐκτὸς τῆς γεωργίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς προόδου εἰς τὰς ὑποανεπτυγμένας χώρας συνίσταται κυρίως εἰς τὸ νὰ ὑπερπηδηθῆ ὄρισμένος συνδυασμός μειονεκτημάτων τῆς οἰκονομίας. Ὁμοίως συνάγεται ὅτι, τουλάχιστον εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, αἱ ὑποανεπτυγμένας χώραι προσδοκοῦν βελτίωσιν τοῦ συνολικοῦ ἐισοδήματός των, κυρίως διὰ τῆς αὔξεσεως τοῦ κεφαλαιουχικοῦ τῶν ἐξοπλισμοῦ καὶ μόνον εἰς μικρὸν βαθμὸν διὰ τῆς τεχνικῆς μεταβολῆς καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κοινωνι-

χουν τὴν χρησιμοποίησιν κεφαλαίων δι' ἀνάπτυξιν ἀπὸ ἐγγώριον δανεισμὸν — τὸ κύριον πρόβλημα συνίσταται εἰς τὴν ἀποφυγὴν χρησιμοποίησεως τῆς κεντρικῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν ἄλλων Τραπεζῶν ὡς ἐργοστασίων χρήματος, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ὑγιοῦς ἀγορᾶς κυβερνητικῶν ἀξιογράφων. Τὸ τραπεζιτικὸν σύστημα δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν δημιουργίαν παραγωγικοῦ κεφαλαίου ἀναπτύξεως, μεθ' ὃ μέτρον ἀπορροφᾷ κυβερνητικὰ ἀξιογραφα καὶ δημιουργεῖ πίστιν χωρὶς πληθωρικὰς συνεπείας. Εἰς καλυτέρας φάσεις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἔντονος ἀγορᾶς κυβερνητικῶν ἀξιογράφων παρέχει εἰς τὴν κεντρικὴν Τράπεζαν τὴν εὐκαιρίαν ἀσκήσεως νομισματικῆς πολιτικῆς διὰ πολιτικῆς «ἐλευθέρας ἀγορᾶς». Ἄλλ' ἀποτελεσματικὴ νομισματικὴ πολιτικὴ δὲν δύναται νὰ ἀναμένῃ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν, καθ' ὅσον ὁ τραπεζιτικὸς δανεισμὸς δύναται νὰ ἐλέγχεται μέσθ τῶν ὑποχρεωτικῶν ἀποθεματικῶν τῶν Τραπεζῶν.